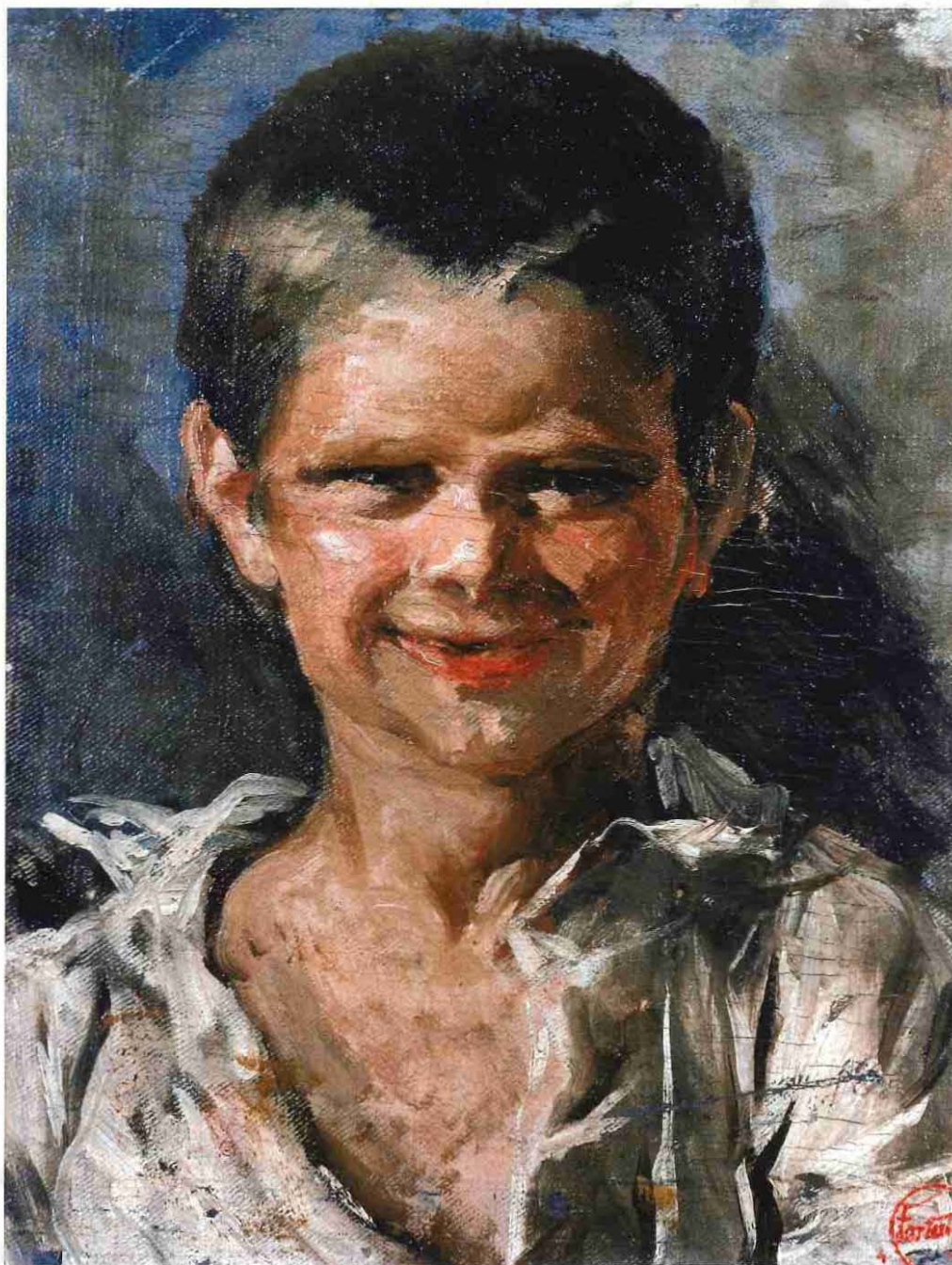

INFORMATIU MUSEUS

REVISTA DE RECERCA I DE DIVULGACIÓ CULTURAL DELS MUSEUS DE REUS

època III, núm. 25, gener de 2004

EDITORIAL / *EL NEN DE PORTICI* / EL CENTRE, LECTURA D'ART CONTEMPORANI / *ESBÓS PER A EL LAGARTIJO A LA CAPELLA* / MATEU BELLVÉ I BARTOLÍ / *ELS ALTRES ARTISTES VUITCENTISTES* / MARIÀ FORTUNY (1838-1874) / *DUES CARTES REUSENQUES DELS FORTUNY-MADRAZO (1940 I 1954)* / S'INAUGURA A MADRID L'EXPOSICIÓ *JOAN REBULL, AÑOS 20 Y 30* / INAUGURACIÓ DE L'EXPOSICIÓ *SENSE DEURES, A LA SALA REUS* / DONACIÓ A L'IMMR D'OBRES DE L'ARTISTA FERNANDO LOZANO / *EXPOSICIÓ A LA SALA QUATRE SOBRE EL COS 2002* / ENTREVISTA: ANTON ROCA (I II) / *RESSENYES DE PUBLICACIONS* / LA RESTAURACIÓ DEL CLAUSTRE DE L'IES SALVADOR VILASECA / BREUS / AGENDA

INSTITUT MUNICIPAL
DE MUSEUS
REUS

IM

CARNAVAL

DEL 19 AL 25 DE FEBRER

FESTIVAL EUROPEU DE CURTMETRATGES

DEL 2 AL 6 DE MARÇ

FESTIVAL INTERNACIONAL DE JAZZ

DE REUS 2004

DEL 12 AL 20 DE MARÇ

SANT JORDI

23 D'ABRIL

TRAPEZI, LA FIRA DEL CIRC DE CATALUNYA

DEL 12 AL 16 DE MAIG

REUSBLUES, FESTIVAL DE BLUES

DEL 16 AL 20 DE JUNY

FESTA MAJOR DE SANT PERE

DEL 24 AL 29 DE JUNY

FESTIVALS D'ESTIU

DE JUNY A SETEMBRE. MÚSICA, DANSA, TEATRE, CINEMA I ART

RUTES TURÍSTIQUES, VISITES I CONCERTS ALS ESPAIS MODERNISTES

REGGUS, FESTIVAL DE REGGAE

3 DE JULIOL

ARREUS, FESTIVAL DE MÚSICA D'ARREL D'ARREU DEL MÓN

DEL 17 AL 19 DE SETEMBRE

FESTES DE MISERICÒRDIA

DEL 21 AL 25 SETEMBRE

FESTES DE LA CORONACIÓ DEL 25 DE SETEMBRE AL 10 D'OCTUBRE

COS, FESTIVAL INTERNACIONAL DE MIM I TEATRE GESTUAL

DEL 20 AL 24 D'OCTUBRE

TEATRES DE REUS

PROGRAMACIÓ DELS TEATRES BARTRINA, FORTUNY, BRAVIUM, ORFEÓ REUSENC, IES BAIX CAMP I LA PALMA

MUSEUS DE REUS I ARXIUS

MUSEU D'ARQUEOLOGIA SALVADOR VILASECA, GAUDI&REUS, MUSEU D'ART I HISTÒRIA, ART I CREACIÓ, FOTOTECA I ARXIU HISTÒRIC

BIBLIOTECA CENTRAL XAVIER AMORÓS

XARXA MUNICIPAL DE BIBLIOTEQUES

REUS MODERNISTA

AJUNTAMENT DE REUS

www.reus.net

Crèdits

Edita:

Institut Municipal de Museus de Reus
Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249
info.museus@reus.net
www.reus.net/museus/

Director:

Jordi Suárez

Coordinació:

Jaume Massó

Assessorament lingüístic:

SAL Ajuntament de Reus

Projecte gràfic:

Pragma, Agència de Publicitat General SL

Copyright:

Dels textos, els autors respectius; de les imatges, els autors respectius.

Tiratge:

2.000 exemplars

Dipòsit legal:

T-582-94

MUSEU SALVADOR VILASECA REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249

MUSEU D'ART I HISTÒRIA REUS

Plaça de la Llibertat, 13
43201 REUS
Tel. 977 344 833

FOTOTECA MUNICIPAL REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS

unió de botiguers de reus

Col·labora en la difusió de les visites guiades.

Sumari

[2]	Sumari
[3]	Editorial
[4]	La peça
[6]	La cultura a Reus
[8]	El racó de...
[9]	Tema central: Fortuny i els artistes del XIX
[22]	Del museu
[24]	Entrevista
[26]	Ressenyes
[28]	Des de les aules
[30]	Breus
[31]	Agenda

PROJECTES ENGRESCADORS

XAVIER FILELLA FARGAS

Tinent d'alcalde de Cultura i
president de l'Institut Municipal de Museus de Reus

FOTO: F. FERNÁNDEZ/IMMR.

L'EXPOSICIÓ PERMANENT D'ARTISTES REUSENCs DEL S. XIX DEL MUSEU D'ART I HISTÒRIA, EN QUÈ DESTACA L'OBRA DE MARIÀ FORTUNY.

L'inici d'un any nou ens porta energies renovades i projectes engrescadors per als Museus de Reus. Els darrers anys han estat d'una intensitat important amb fites com l'Any Gaudí i exposicions com "Gaudí & Reus", "Baldomer Galofre, l'homenatge cent anys després", "El Pallol, un passat, un futur", "Juli Garola", "La seca del Principat de Catalunya (1809-1814)" o "Miró, litògraf". En la línia del desplegament del Pla de Museus de la ciutat, hem anat configurant la identitat del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca i del Museu d'Art i Història, i ha tingut lloc la incorporació de la Fototeca Municipal i de l'Àrea d'Art i Creació a l'Institut Municipal de Museus, amb tot el volum d'activitat que generen aquestes àrees. La vocació de servei públic ens ha dut a obrir més hores al públic els Museus de Reus i a cohesionar els serveis dels nostres equipaments. En aquest sentit, cal destacar la incorporació d'un nou sistema de gestió informàtic de venda d'entrades i d'articles a la recepció dels Museus de Reus. S'ha continuat enriquint de manera important els fons de l'IMMR, amb exemples remarcables com l'aquarel·la "Retrat de dama", de Marià Fortuny, les monedes de la col·lecció d'Estanis Pedrola o la col·lecció de dibuixos de Ramon Ferran, i ha estat creixent el número de

ciutadans que han cregut convenient donar peces als fons de l'IMMR.

Amb el nou any continuarem treballant perquè es consolidi la línia marcada pel Pla de Museus. El projecte del nou equipament del Mas d'Iglésies com a Fototeca Municipal amb vocació de servei públic comença a ser una realitat amb la recent aprovació en comissió de govern i tot apunta que les obres puguin començar aquest 2004. També aquest any preveiem obrir al públic el nou Centre d'Art "Cal Massó", a la nau d'aquesta antiga empresa de licors del carrer de Pròsper de Bofarull. Aquest centre ha de representar un nou camp de treball i un espai obert a la creació que ens permeti plantejar, per al futur pròxim, un gran equipament a la ciutat destinat a la Cultura Contemporània.

Finalment, la projecció dels artistes reusencs segueix amb força en diferents escenaris de primer ordre. Si en el darrer número d'aquesta publicació esmentàvem la presència de peces de Rebull al Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia de Madrid, en aquest número ens volem afegir a la mostra antològica que realitza el Museo Nacional d'Art de Catalunya sobre Marià Fortuny. Esperem que en gaudiu.

EL NEN DE PORTICI

MARC FERRAN

Responsable de documentació de l'IMMR

Foto: F. X. Cabreró/IMMR

EL NEN DE PORTICI, EXPOSAT AL MUSEU D'ART I HISTÒRIA DE REUS (A LA DRETA DE LA IMATGE).

Aquest retrat de darrera època de Marià Fortuny —de fet va ser pintat durant l'any de la seva mort— és una de les peces més importants, segurament la més destacada, de la col·lecció de Fortuny, composta per 229 obres entre dibuixos, gravats, aquarel·les i olis, que conserva l'Institut Municipal de Museus de Reus. Aquest quadre a l'oli formava part del llegat que Marià Fortuny i Madrazo —fill de l'il·lustre pintor reusenc— va realitzar a la ciutat. En total, van ser cedits al Museu 67 dibuixos, una aquarel·la i un oli, el *Nen de Portici*, a més de diversos objectes personals.

Com ja he indicat a l'inici, el quadre va ser pintat l'any 1874 a Portici. És en aquest darrer període que Fortuny comença a sentir-se alliberat i quan el trobem decidit a pintar deslligat de les cadenes de la pintura comercial que fins aleshores havia empresonat la seva creativitat. En dues cartes destinades a dos amics seus, no pot ser més explícit:

Había cosas buenas en mis últimos cuadros, pero como estaban destinados a la venta, no tenían el "cachet" de mi individualidad (pequeña o grande), forzado como estaba en transigir por el gusto de la época. Pero ahora heme aquí lanzado, puedo pintar para mí, a mi gusto, todo lo que me plazca, esto me da esperanzas de progresar y mostrarme en mi propia fisonomía (datada

a Portici el 5 d'agost d'aquell any).

Tengo en proyecto otras cosas, una sobre todo que intentaré abocetar antes de mi marcha, pero no es para vender, ya que nadie me lo compraría, solamente yo me pagaré el lujo de pintar para mí; ésta es la verdadera pintura (datada a Portici el 9 d'octubre del mateix 1874).

Més clar, l'aigua. Aquí no hi ha ni interpretacions ni elucubracions que ens indiquin quin era el nou camí que havia escollit Fortuny. El seu gir era de cent vuitanta graus. Ja fos per necessitat creativa, ja fos perquè les necessitats econòmiques —després dels èxits comercials dels seus quadres— havien passat a segon terme, Fortuny inicia una etapa amb què modernitza la seva obra. L'acostament vers els impressionistes és clar —ara sí que, mirant-nos el quadre, intuïm que la traça iniciada pels impressionistes francesos era la que havia triat, Fortuny, finalment.

És clar, però, que la seva mort va aturar de cop tots aquests canvis que s'estaven produint en la seva obra. En l'aire queda el dubte de fins a on hagués pogut arribar Fortuny sense l'abraçada d'una mort tan matinerana. En tot cas, el *Nen de Portici*, sense tenir el format ni la fama de les seves grans obres, concentra amb gran contundència l'essència del Fortuny més autèntic.

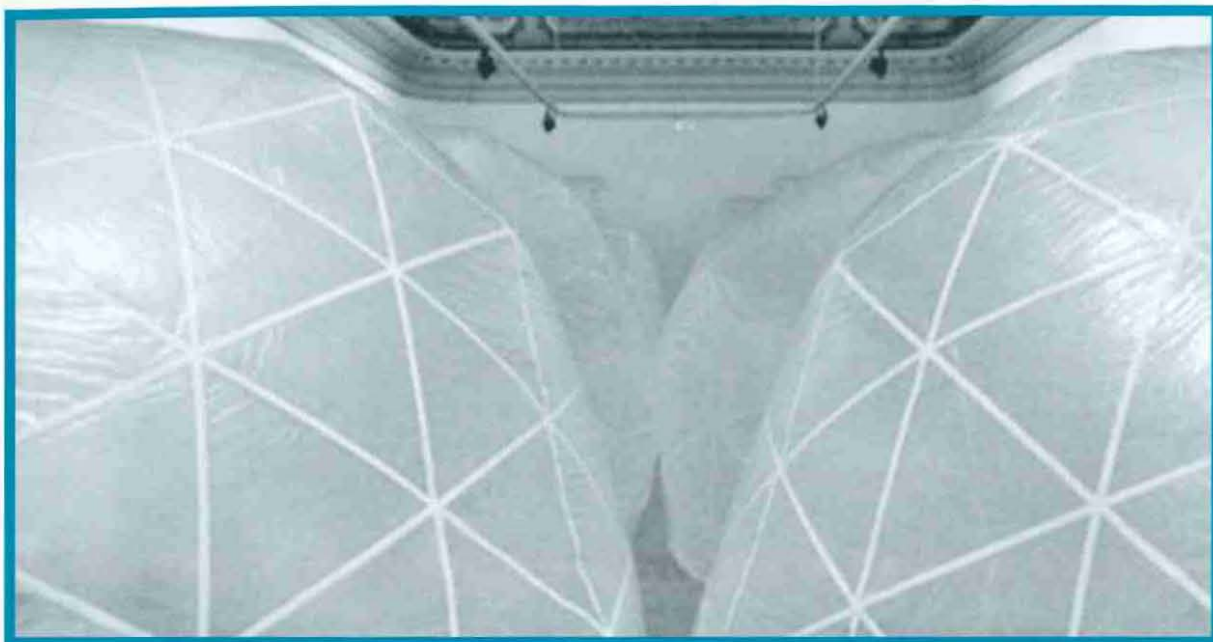

EL NEN DE PORTICI (DETALL), UNA DE LES OBRES DONADES A REUS PELS FORTUNY-MADRAZO. IMMR.

EL CENTRE, LECTURA D'ART CONTEMPORANI

SALVADOR JUANPERE

Director d'exposicions del Centre de Lectura de Reus

EXPOSICIÓ *BUITS LÍMITS*, DE NANO VALDÉS, DINS DEL CICLE *JE EST UN AUTRE*, TEMPORADA 2002/2003.

Des que l'any 1982 el CENTRE DE LECTURA, coincidint amb la recuperació democràtica, va fer un gir pel que fa a les seves programacions de la Sala Fortuny i el primer CONSELL ASSESSOR D'EXPOSICIONS va engegar les programacions de "proposta" després d'una etapa d'exposicions de caràcter comercial, la sala emblemàtica de l'entitat ha ofert als seus socis i ciutadans un discórrer ininterromput d'art contemporani que, amb els anys, s'ha afiançat com una de les ofertes perifèriques més sòlides del país.

No sense debat intern, no sense un gran esforç de voluntarisme, però amb un referent indefugible pel que fa al compromís amb els signes i la palpitació cultural més viva dels temps, el Centre de Lectura, atenent el seu esperit fundacional progressista i de servei a la cultura i el neguit d'adequació a la contemporaneïtat, ha apostat pel risc, per la complexitat d'unes propostes i unes formalitzacions de l'art que han anat acompanyant la gran majoria dels artistes catalans emergents de les darreres dècades.

La temporada més recent (2002-2003), coincidint amb

la celebració dels cent anys de la creació de la Secció d'Art, fou programat el cicle *Je est un Autre* del qual aviat s'editarà una publicació que reculli les imatges de les diferents instal·lacions, així com un corpus teòric al voltant de l'experiència del Jo i les contaminacions de l'artista respecte de l'alteritat, l'apropionisme i el desplegament social en el qual se situa el seu treball i la seva reflexió. Amb aquesta publicació, el Centre vol iniciar una col·lecció dedicada a temes d'art i creació contemporània dins de les seves Edicions.

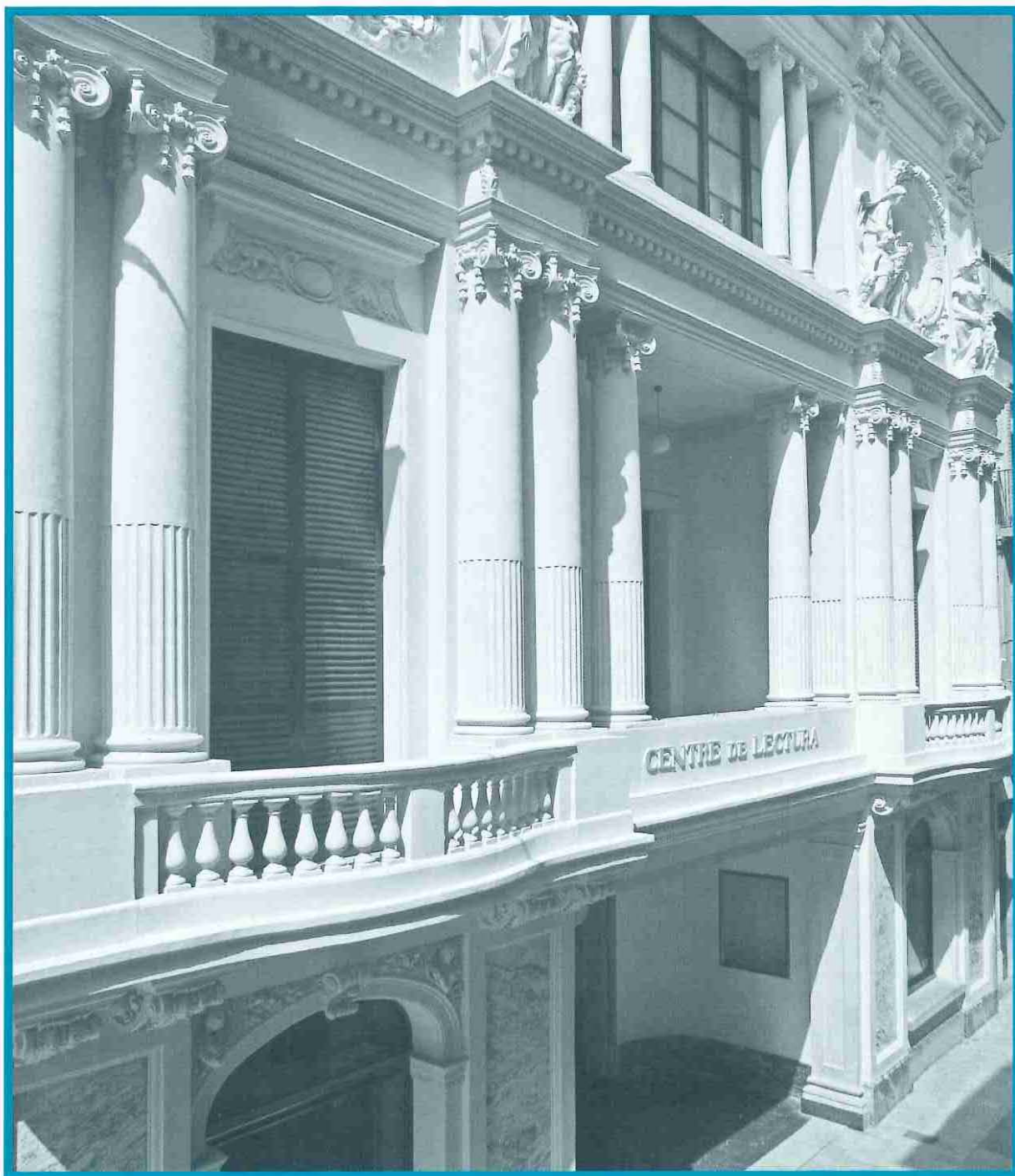
La temporada acabada d'encetar (2003-2004) ha estat comissariada per un equip de joves artistes i estudiants d'art: Núria Aranguren, Vanessa Hernández, Enric Llevat i Jacqueline Nin, que amb un renovat entusiasme han programat un cicle d'exposicions amb el títol de *Territori*. Dins del cicle, que explorarà diferenciades percepcions dels llindars geogràfics o conceptuals dins dels quals es mouen els interessos expressius de determinats artistes emergents dels nostres dies, s'hi podran veure treballs d'Angelo Ferreira da Sousa, ben present al panorama cultural barceloní dels darrers anys, de Rogelio López Cuenca, un jove artista amb una reconeguda trajectòria internacional, així com els

La cultura a Reus

treballs intimistes de la gallega establerta a Catalunya Mercedes Rodríguez o l'empremta politico-social de l'holandesa Sofie Haesaerts, de Núria Rión, Juan Carlos Bracho o del reusenc Francesc Vidal. L'escultora Isabel Banal hi mostrarà els seus treballs d'una estricta poètica relacionada amb el paisatge, amb el territori no urbà.

El cicle *Territori* es complementa, aquesta temporada, amb un valor afegit que ofereix un especial interès interdisciplinari: paral·lelament a les exposicions a la Sala Fortuny es mostraran instal·lacions efímeres

en espais no habituals de l'entitat i s'acompanyarà cada inauguració amb l'actuació de grups de música, so i imatge experimental. Així mateix, han estat programades un cicle de conferències sobre el concepte contemporani de territori i les seves diferents manifestacions estètiques que impartiran crítics o teòrics de l'art com Anna Guasch o Martí Perán. El Centre de Lectura vol convidar, doncs, els socis i ciutadans a la percepció d'aquest seu espai artístic amb l'ànim de contribuir a la riquesa cultural de la ciutat de Reus i el seu *Territori* natural.

El Centre, lectura d'art contemporani

Esbós per a El Lagartijo a la capella

JORDI AGRÀS ESTALELLA

Professor de Formació i Orientació Laboral a l'IES Baix Camp. Professor de Dret del Treball a la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales de la Universitat Rovira i Virgili. Membre de la Junta de Govern de l'IMMR.

Foto: F. X. Cabrerero/IMMR.

INFORMATIU MUSEUS 8

MARIÀ FORTUNY I MARSAL, CIRCA 1867. OLI SOBRE TAULA, 41 X 53 CM. L'OBRA ÉS EXPOSADA A LA SALA D'ARTISTES REUSENC DEL S. XIX DEL MAHR.

Quan entreu en la sala dels pintors del XIX, us aconsello que us atureu una estona davant *l'Esbós per a El Lagartijo a la capella* de Fortuny. Potser els ulls us demanaran que ho deixeu córrer i els porteu cap al veí *Nen de Portici*, cap a la *Marina* d'en Galofre o als somriures mig sensuals, mig sorneguers de les dames d'en Llovera; no els feu cas, entossudiu-vos-hi. Planteu-vos davant *l'Esbós* i deixeu-vos seduir pel veritable Fortuny. Pel Fortuny que pintava per a ell, no per encàrrec; pel Marià Fortuny que amb quatre cops valents de pinzell demostra la força i el nervi amb què encarava la creació quan no estava lligat per les demandes dels marxants o dels clients llepafils; pel Fortuny –en definitiva– que sabia copsar amb

una llambregada i mitja dotzena de pinzellades un ambient i una llum, el moviment i tot el conjunt de sentiments que traspuen els personatges retratats; i, per a mi, amb peces com *l'Esbós el Mestre* ho transmet més clarament, tot plegat, que a les pròpies versions definitives de les teles.

Quan l'hàgiu vist de prop i us hàgiu adonat dels curiosos ratllets que semblen fets amb el mànec del pinzell o dels detalls insinuats del vestit d'El Lagartijo, un bon lloc per donar-li un cop d'ull amb calma i dir-li adéu és des de la galeria de dibuixos, davant mateix del dibuix d'*El Condesito*; el *Nen de Portici*, amb el seu etern somriure, us felicitarà per l'elecció i per no haver perdut el temps.

MATEU BELLVÉ I BARTOLÍ

ESCUPTOR DE REUS (1792-1864).

DELS BONIFÀS ALS BELLVÉ: UNA NISSAGA D'ESCUPTORS

SOFIA MATA DE LA CRUZ

Historiadora de l'art

Dades biogràfiques

Mateu Bellvé i Bartolí va néixer a Reus el 2 de maig de 1792.¹ Els antecedents familiars paterns i materns foren, sens dubte, decisius en la seva trajectòria professional. La seva àvia paterna fou Francesca Bonifàs i Massó, germana petita dels insignes escultors Lluís i Francesc Bonifàs i Massó, de Valls.² Francesca es va casar, l'any 1766, amb Francesc Bellvé, escultor de Reus, fill de l'escultor Francesc Bellvé i Segimon. Francesc Bellvé va col·laborar amb el seu cunyat Lluís Bonifàs en la construcció, el 1774, del cadirat del cor de la Seu Nova de Lleida.³ El 1792, Francesc Bellvé continuava encara actiu a Reus, on apareix anomenat com *carpintero* en una llista de creditors d'una requisitòria en contra dels germans Mercader, pagesos.

Del matrimoni de Francesc Bellvé i Francesca Bonifàs nasqueren tres fills: Mateu, Joan i Teresa. Mateu Bellvé i Bonifàs va continuar l'ofici d'escultor i era persona apreciada a Reus, atès que el 26 de maig de 1809 va ser descrit com a *sujeto de probidad y conducta* quan fou nomenat regidor i obrer de la prioral de Sant Pere. A ell es deu el disseny del retaule major de l'església de Vilanova de Prades, treball pel qual cobrà 40 lliures el 12 de juny de 1819.⁴ Es tenen notícies d'una altra obra, destinada a Tarragona o Reus: un treball pagat pel canonge Salvador Marca Llagostera, beneficiat de Reus. L'encàrrec el va fer Benito Caveró, de Tortosa, que va demanar a l'escultor que busqués alabastre de Sarral. Mateu Bellvé es va casar amb Maria Bartolí, de Reus, i el matrimoni fou prolífic. L'hereu fou Josep Mateu Atanasi, nascut el 2 de maig de 1792, a les 10 h, i batejat el mateix dia a la prioral de Sant Pere. Els padrins foren l'oncle matern, Josep Bartolí, i la tia paterna, Teresa Bellvé. El seguiren els germans Francesc (1793), Maria Francisca (1795), Baltasar (1797), Josep Maria (1798), Maria Helena (1802), Anicet (1804), Teresa (1807) i Josep Oriol (1808).

Mateu Bellvé i Bartolí, a qui els seus familiars anomenaven "Mateuet", va poder estudiar, com demostra la seva correcta cal·ligrafia i la facilitat amb què escrivia, tant

en català com en castellà, les cartes, els albarans, les factures i els rebuts que tan curiosament va guardar i que sortosament s'han conservat en gran part.⁵ Mateu i els seus germans Anicet i Josep Oriol van rebre la formació professional a Reus, al taller familiar de l'antic carrer del Pedró (actual carrer de Llovera), on la família tenia l'obrador i el domicili. Les dificultats econòmiques dels pares, però, van empènyer Mateu Bellvé i els seus germans a l'emigració cap a Barcelona. Francesc s'hi va establir, tot i que en 1861 residia al Masnou. Maria Francisca, anomenada familiarment "Francisqueta", i la seva germana Teresa es van casar, respectivament, amb dos germans reusencs, Carles i Pasqual Nobas Puigrubí. Francisqueta i Carles Nobas vivien a Barcelona des del 1828. Teresa es va casar amb Pasqual Nobas en 1825. Establerts també a Barcelona, foren els pares de Rossend Nobas Bellvé, escultor, a qui s'al·ludirà més endavant. Anicet vivia a Barcelona en 1830, on es dedicava a la talla de mobles litúrgics, com ara sagraris. Josep Oriol, que treballava també d'escultor, residia a Barcelona en 1836, quan el seu germà gran, Mateu, es va haver de fer càrrec dels tràmits del passaport que van permetre a Josep Oriol establir-se a Montevideo (Uruguai) com a artesà de la fusta. Mateu explicava als seus pares: "totom diu que aqueys miñó farà fortuna". En 1842 Josep Oriol encara vivia a Montevideo, i animava el seu germà Josep Maria a anar-hi.

De la correspondència emesa i rebuda per Mateu es dedueix, d'una banda, l'estreta relació que va mantenir amb els seus germans, els quals acudien a ell perquè els ajudés a resoldre diversos problemes. De l'altra, també es pot inferir que en la seva joventut va alternar les estades a Barcelona amb altres a Reus, abans del seu matrimoni. És possible que no s'establís definitivament a la capital del Baix Camp fins després de la mort del seu pare, potser al final de la dècada dels anys trenta. La mare, en el seu testament, el va fer hereu, amb l'obligació de pagar els deutes. Empès pels problemes econòmics familiars, es va casar amb Calamanda Domingo en 1847, al santuari de Misericòrdia: *y apurado y [por] verme amenazado de los*

deudores fue preciso para salvar la finca de los antiguos sacrificarme de tomar estado de casarme o abandonar todo. Els diners de la dona li van permetre saldar els deutes i arreglar la casa pairal en 1848, obra a càrrec del paleta Pelegrí Llagostera. Explicava al seu germà Francesc que, de no haver-se casat amb Calamanda, "me aurien pres la finca". Un dels deutes eren els 38 duros que va pagar, en 1847, a l'*Administrador de Bienes Nacionales*, per pensions vençudes de censals, de les monges carmelites de Reus. Altres serien les 150 lliures que li reclamava, el mateix any, un tal Sardà de Reus. Els germans, però, esperaven un repartiment més just de l'herència. Mateu els va oferir 15 lliures, "me sembla que no se podeu caysa" (queixar). A més es va haver de fer càrrec del seu oncle Joan Bellvé, de qui va tenir cura fins que morí, vers l'any 1861.⁶

Algunes dades esparses que es troben en la documentació de Mateu Bellvé indiquen que era afeccionat a la caça. En 1842, el seu germà Josep Oriol, des de Montevideo, li demanava que li fes arribar un gos, una escopeta i dos parells de botins per caçar. En 1852 va construir una bóta per a un sabater de Valls, el qual va pagar subministrant-li, al llarg de tres anys, divuit parells de sabates, per a ell i la seva dona, algunes de les quals eren "per anar a casar". En 1858 va haver de fer matar una gossa de caça que havia emmalaltit, *porque me causa pena al verla*. Altres notícies són d'indole domèstica, com els comptes en els quals anotava les quantitats en metàl·lic i diverses peces de roba lliurades a les minyones.

Mateu Bellvé va treballar activament a Reus i en altres poblacions fins a l'any 1864, en què morí. La nissaga d'escultors va tenir continuïtat en un nebot de Mateu Bellvé, Rossend Nobas Bellvé, fill de Pasqual Nobas i de Teresa Bellvé. Va néixer a Barcelona en 1838 i es va dedicar professionalment a l'escultura. Deixeble dels Vallmitjana, la seva obra es pot enquadrar en el corrent realista. A part d'algunes obres que es conserven al Museu d'Art Modern de Barcelona, caldria destacar que fou l'autor de la quadriga d'Apol·lo del Parc de la Ciutadella de Barcelona (1883), del monument a Rafael Casanova de Barcelona (1888) –que rep l'homenatge dels polítics i les institucions catalanes cada Onze de Setembre–, i del monument a Joan Güell i Ferrer, també a Barcelona (1888), entre altres.⁷ Morí el 1891.

Un inventari datat en 1921 detalla el contingut del que havia estat el taller de Mateu Bellvé, al carrer de Llovera, número 36, de Reus. Es tracta d'una relació de diverses obres i eines, valorades en 13.600 pessetes. Hi destaquen una carrossa de processons, una urna de monument, i diversos escaparates, crucifixos, sacres, candelers, figures al·legòriques d'argila cuita, aplicacions de fusta i relleus

de guix. Es conservava un bust de Fortuny i un altre de Cervantes, ambdós de terracuita, obra de Rossend Nobas Bellvé. L'inventari, tot i que no hi ha cap anotació en aquest sentit, sembla tractar-se d'un oferiment del lot complet per tal de procedir a la liquidació del que havia estat el taller de Mateu Bellvé i els seus antecessors. Al Museu d'Art i Història de Reus es conserven algunes de les seves eines.

Dades professionals

Malgrat que Mateu Bellvé tenia el costum de signar amb l'epígraf "escultor" els seus rebuts i factures, no se'l pot definir com a tal, en el sentit estricte de la paraula. Es tractava, més aviat, d'un artesà de la fusta que treballava com a fuster, ebenista o tallista. La seva dedicació professional era molt diversa, ja que dissenyava i realitzava mobles (armaris, taules, cadires), mobles litúrgics (altars, caixes d'orgue, carrosses, corones, peanyes, escaparates, sagraris, lliteres processionals, candelers, faristols, sacres, reliquiaris, dossers, urnes), elements decoratius (marcs de quadres, cancells, portes, panys, capitells, columnes, pilastres, balustres), artefactes agrícoles (sínies), etc. Quan se li encarregaven imatges de les anomenades "de vestir", comprava a Barcelona els caps i les mans, i les muntava en un maniquí. També restaurava imatges i mobles. Fins i tot, en una ocasió, va realitzar un element d'ortopèdia. Així que la seva activitat professional era molt diversa, estretament relacionada amb la talla de la fusta, però no amb l'escultura.

A la documentació de Mateu Bellvé es conserven alguns dibuixos, la majoria perforats posteriorment de manera que servissin de plantilla.⁸ Hi ha models de remats amb volutes, dissenys d'altars classicistes, alguna representació de personatges sagrats, com la Mare de Déu amb l'Infant, o santes. També personatges mitològics, com Hèrcules. S'hi troben dissenys de cancells, un element decoratiu que ornamentava les portes de les alcoves de les cases senyoriales de Reus, decorats amb pilastres, capitells corintis i entaulaments. Alguns dels dissenys de mobiliari possiblement són còpies dels que acompanyaven els pressupostos presentats als clients.

Gràcies als documents conservats, i pel que fa a les obres realitzades fora de Reus, se sap que cap a 1830 havia rebut un encàrrec del convent de Sant Agustí, a la Selva del Camp, però el pare superior encara no havia pres cap decisió. En 1843 va rebre 600 lliures dels beneficiats de Montbrí del Camp per una carrossa processional on es portava la llitera ("ataut") de la Mare de Déu d'Agost. El pagament incloïa les imatge de la Verge, de dos àngels i de dos serafins, la policromia i el daurat, el vestit de setí blanc i la toca de llama d'or de la Mare de Déu, i el

tafetà vermell amb què es va folrar la llitera i la carrossa. La llitera encara es mantenia el 1925.⁹ Ja s'ha comentat que les imatges no les tallava Mateu Bellvé, sinó que les comprava a Barcelona. Tant en aquest cas com en altres, el seu proveïdor d'imatges religioses era Ramon Padró Pijoan (1809-1876), un escultor barceloní, deixeble de Damià Campeny. Seguidor del corrent tradicional, paral·lel al romanticisme, es va dedicar a la imatgeria religiosa.¹⁰ El 1845, Mateu Bellvé va realitzar el tabernacle o fornícula de l'altar de la Mare de Déu del Roser, destinat a contenir una imatge de la titular, a la parròquia de Sant Miquel Arcàngel de Torroja, obra que encara es conservava el 1925.¹¹ Estava flanquejat per dues columnes i dos àngels. L'any següent, el 13 de juliol de 1846, va rebre 300 lliures "per la obra del Altar Major de la Parroquia de la Poble de Vilallonga". Dos anys més tard, en 1848, va fer el sagrari. Aquesta obra fou substituïda per un altre altar major, construït en 1870 per Fèlix Ferrer, un escultor de Móra d'Ebre.¹² El 1848 també va realitzar una llitera processional per a l'església parroquial de Vilaplana, que es conservava encara en 1925.¹³ El mateix any en va fer una altra per a Porrera. Es va encarregar de policromar i daurar les imatges, així com de col·locar la roba que recobria la carrossa i la llitera. El 1924 encara perdurava.¹⁴ El 1854 tornà a treballar a Porrera, en aquesta ocasió en la construcció d'un tabernacle. Un habitant del mateix poble, Anton Aulèstia, li encarregà en 1859 els guarniments d'uns armaris. En 1849 va pagar a Ramon Padró una Mare de Déu del Roser amb l'infant, dos serafins i les corones de plata, destinats a un altar del Roser. Vers el 1854 va dissenyar i construir la caixa de l'orgue de l'església parroquial d'Alforja, amb la seva cadireta, la barana i l'escala de cargol, per 325 lliures. El 1924 encara es mantenia en bon estat.¹⁵ El 1849 va fer un sant Antoni de Pàdua per a Francesc Folqué, de la Poble de Massaluça. A l'Aleixar va rebre el 1855 la primera paga de 15 lliures del total de 500 que havia de rebre per la llitera de la Mare de Déu d'Agost ("cosenblan ala del Poble de Montbrió") que li havien encarregat Pau Martí i Cardona i la seva esposa. A més, va fer una taula d'altar, unes grades, una barana, sacres, peanyes, candelers, etc. La llitera li van pagar en cinc terminis, fins a l'any 1860. En 1861 va treballar a Riudoms, on va fer un tabernacle per a la confraria del Jesús, i, a més, va restaurar una imatge del Nen Jesús. També treballà a Capafonts, on s'encarregà de les imatges de sant Domènec i santa Caterina de l'altar del Roser.¹⁶

On va treballar amb més assiduïtat va ser a Reus. La seva intervenció comprèn actuacions per a llocs de culte, per als estaments oficials, per a establiments d'esbarjo i, en especial, per a les cases benestants de Reus. A la prioral de Sant Pere va fer, per 16 rals, diverses reparacions a la carrossa processional del titular, i va restaurar, per 8 duros

i 2 rals, un dosser, dos sants, un Sant Crist d'ivori i un reliquiari. La llitera de la Mare de Déu d'Agost va costar 611 lliures, inclosa la imatge portada des de Barcelona, obra possiblement de Ramon Padró, les robes de setí i de llama d'or i el tafetà. Al santuari de Misericòrdia va fer el 1845 un tron nou per a la carrossa processional, així com tres faristols, tot per 20 duros. Al mateix santuari, en aquest cas a l'altar de Santa Marina, va estar treballant en 1845, per 38 duros i 11 rals. El 1855 li encarregaren la nova carrossa del santuari, per la qual cobrà finalment 220 lliures. Altres treballs a Misericòrdia foren uns candelers, i reparacions en un vitrall del cambriol, així com al tron de la Verge. Per al convent de les Carmelites Tereses de Sant Josep (conegudes com les "josepetes"), va dur a terme el 1835 diverses obres de reparació, com fer llates, compondre bancs, reparar marcs de quadres, fer reixes de fusta, restaurar un Sant Crist, i fins i tot, fer pales de forn i pales de rentar. Per al mateix convent va fer una caixa d'orgue, per 13 duros i 12 rals. La germandat de Jesús Natzaré li va encarregar el 1860 la restauració dels quatre florons del pas de la germandat.

La *Sociedad Patriótica de Fomento de la Ilustración* li va encarregar el 1842 l'ornamentació de tretze portes de la seva seu social, treball pel qual cobrà 32 duros i 10 rals. El 10 d'agost de 1861 va rebre 33 duros de l'Ajuntament de Reus pel moble on es mostrava l'espasa de Joan Prim. Per a l'Ajuntament va dissenyar també un model de fusta que havia de servir per fer els fanals de ferro colat d'una plaça de Reus. Al local d'esbarjo *Jardines de Euterpe* (Mateu Bellvé s'hi refereix com "cardines del terpe") va fer, el 1862, diverses feines, com ara la talla de columnes, estípits ("artípitas"), florons i motlures, que decoraven les portes i l'escala, per un import de 47 duros.

És molt interessant la relació de clients particulars, ja que permet fer un cop d'ull als noms més destacats de les famílies patrícies de Reus en els decennis centrals del segle XIX. Joaquim Andreu de Querol (1862, una taula decorada amb talles, 15 duros). Miquel "Ansapadó"¹⁷ (1859, una caixa per a les escopetes, pilastres, cartel·les i un marc de porta). Josep "Baldes"¹⁸ (1836-1848, restaurar una sinia). Magdalena Blay i Guardiola (tabernacle amb una imatge de la Mare de Déu del Roser amb l'infant i dos serafins, corones de plata i la peanya, 63 duros). L'escriptor i historiador Antoni de Bofarull i Brocà (1852, a l'oratori del palau Bofarull, una imatge del Sant Crist, amb la creu i el peu, sacres, candelers i un faristol, 21 duros; restaurar unes cadires velles de noguera, una taula de saló, decorada "en los titols de la casa", 16 duros). El comerciant Joaquim Borràs Sardà (1843-1847, a l'oratori de la casa, "arrabescos" del sostre, cartel·les, grades, sòcols, motlures, una creu, un dosser, piques d'aigua beneïda, un faristol, peanyes per

les imatges, quatre potes de lleó per al taüt del pare del client, Joaquim Borràs). El comerciant i polític Josep Maria Borràs Compte, que va tenir dificultats econòmiques i a qui Mateu Bellvé va prestar primer 9 napoleons i més tard 20 duros, que recollí discretament un criat. Després de moltes reclamacions, la vídua de Josep Maria Borràs, mort el 1860, no li havia retornat el préstec ni li havia pagat alguns treballs, com un cancell "en orda gotiga". Francesc Maria Borràs (1843, treballs a la cambra de bany, que Mateu Bellvé anomena la "comuna"; "lo treball de una cama y cuysa de fusta y per un joc de ferros"). Joan Macaya (cancell d'alcova i altres mobles). Joaquim de March (1837-1853, arreglar una sinia, un cancell d'alcova, 35 duros). El metge Pere Mata i Fontanet (1844, dos cancells d'alcova, 6 duros). Josepa ("Pepa") Miró i de March (1843-1854, cancells d'alcova, portes i panys, feines diverses a un hort: sinia, tanca, escales, barana, rentadors, etc.). Josep Miró (1846, llit, barres de cortines). El comerciant Josep Òdena (1863, galeria al mas). Pere Olivella (portes, vitralls i mobles, 24 duros). El comerciant Gaietà Pàmies, pare del polític Josep Maria Pàmies Juncosa (1853, cancell d'alcova, 70 duros). El Sr. Pellicer (1845, restaurar un Sant Crist, 33 rals). Jaume Quintana, germà major de la germandat de Sant Pere Apòstol (1840, restaurar una imatge de sant Pere i l'escaparata, 11 duros). El Sr. Sanpons (balustres i ornaments, 13 duros). Els hereus del polític Pere Sardà i Caylà (1836-1862, feines diverses, 100 duros; marcs de portes, columnes, capitells, cornises, escala). Joan Solera (llibreria, marc, florons, capitells per a la galeria del mas). El Sr. Ventura, xocolater (1861-1862, sacres, candelers; els cobra amb 28 lliures de xocolata). Josep Victo (1860, per a l'oratori del mas: una escaparata i una "gornisio per posari la paloma", florons, peanyes i un marc, 12 duros). L'industrial Macià Vila Mateu (marc d'un quadre de la reina Isabel II, barres de cortines; disseny de models per a la barana de la galeria del mas, 88 duros).

A banda de l'escultor barceloní Ramon Padró, ja esmentat, els seus proveïdors eren majoritàriament de Reus, encara que col·laborava amb ell un fuster de Tarragona, Aleix Casanovas. Pau Bartolí, possiblement cosí seu, tornejava columnes, peus, poms i barres. Rimbau Serrador era un fuster que col·laborava amb ell. Víctor Martí i Nieto li subministrava les robes per a les lliteres de la Mare de Déu d'Agost. Els treballs de serralleria estaven a càrrec de Josep Montlleó i Antoni Puigibet. Pere Selma era un ebenista que li proporcionava respatlles de cadira i de sofà.

Conclusions

La història de l'art la fan no tan sols els artistes més destacats, sinó també els artesans, que la majoria de vegades resten en l'anonimat. Gràcies al fons documental

de Mateu Bellvé i Bartolí, s'han pogut conèixer tant una part del seu interessant vessant humà com l'activitat professional d'aquell artesà de la fusta reusenc que, ufanós dels seus antecedents familiars, es considerava a si mateix un escultor.

NOTES

¹ Aquesta investigació s'ha dut a terme gràcies a una recerca en la documentació personal de Mateu Bellvé i Bartolí, que es conserva al Fons Salvador Vilaseca Anguera, custodiat a l'arxiu de l'Institut Municipal de Museus de Reus. Agraïxo al director del Museu d'Arqueologia, Jaume Massó Carballido, l'interès i les facilitats atorgades per a l'estudi del fons esmentat. A excepció de les dades que s'han consultat a la bibliografia que s'aporta, la resta s'ha obtingut directament dels documents originals. S'ha respectat la grafia "Bellvé" del cognom, tal com apareix a la documentació, tot i que diversos autors opten per normalitzar-la com "Bellver".

² Sobre els escultors Bonifàs, l'obra de C. MARTINELL: *El escultor Luis Bonifàs y Massó. 1730-1786. Biografía crítica*, Ajuntament de Barcelona/ Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona, Barcelona 1948. La nissaga havia començat amb l'avi Lluís Bonifàs i Sastre, escultor, i el seu fill Baltasar Bonifàs i Anglès, també escultor, i pare de Lluís, Francesc, Antoni, Marc i Francesca Bonifàs i Massó.

³ C. MARTINELL: *La Seu Nova de Lleida. Monografía artística*, Ed. Castells, Valls 1926, p. 75-82. Ambdós van contractar la feina per 8.690 lliures, que havien de cobrar a parts iguals. Francesc Bellvé cobrà 425 lliures a part pels rètols, i 140 lliures més per haver fet algunes millores. Sobre Francesc Bellvé, vegeu també J. F. RÀFOLS (dir.): *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña*, Ed. Millà, Barcelona 1951, vol. 1, p. 116; J. M. DOMINGO BLAY: "Artistes i artesans de Reus", *Reus. Semanario de la Ciudad* (Reus) 1060 (5 d'agost de 1972), p. 8; J. OLESTI TRILLES: *Diccionari biogràfic de reusencs*, vol. 1, Ajuntament de Reus, Reus 1991, p. 106-107.

⁴ El contracte del retaule major de Vilanova de Prades, conservat a la documentació de Mateu Bellvé i Bartolí, deixa clara la intervenció del seu pare, que va ser el disseny de l'obra: "lo Escultor se compondrà ab lo Sr. Mateu Bellvé Escultor de Reus o be entregará al dit Sor. quaranta lliuras per la planta o diseño". Cfr. P. ANGUERA: "Papers d'arxiu. L'obra de Mateu Bellvé en el retaule major de Vilanova de Prades", *Revista del Centre de Lectura* (Reus) 262 (setembre 1974), p. 5, on, a partir d'un rebut, s'interpreta que Mateu Bellvé hauria estat l'autor del pedestal del retaule. L'autor de la talla fou l'escultor lleidatà Ramon Carcelles, que cobrà 1.797 lliures, i hi intervingué també el mestre de cases Francesc Nadal. Sobre Mateu Bellvé i Bonifàs, vegeu DOMINGO BLAY: *op. cit.*, i OLESTI: *op. cit.*, p. 107-108.

⁵ El mateix es pot aplicar als germans. Les germanes, però, com era habitual a l'època, no van rebre la mateixa educació. Si més no Teresa, que reconeixia, en una Carta de Naturalesa de l'Ajuntament, l'any 1822, que no sabia firmar: tenia 15 anys.

⁶ L'oncle Joan Bellvé va deixar els seus béns a l'Església, amb gran sorpresa del seu nebot Mateu, que esperava rebre'ls en herència.

⁷ F. FONTBONA: *Del Neoclassicisme a la restauració. 1808-1888* (Història de l'Art Català, VI), Ed. 62, Barcelona 1990.

⁸ Com a nota curiosa, alguns dels dibuixos es van fer sobre cartes familiars, aprofitant així el paper.

⁹ AHAT, Inventaris parroquials, església parroquial de Montbrí del Camp, rector Josep Figueres, 20 de novembre de 1925.

¹⁰ F. FONTBONA: *op. cit.*, p. 66, 102, 120, 150, 184, 186. Ramon Padró fou pare dels pintors Tomàs i Ramon Padró Pedret.

¹¹ AHAT, Inventaris parroquials, església parroquial de Torroja, rector Antoni Roig (1925).

¹² Cfr. A. I. SERRA MATEU: *L'església parroquial de Sant Martí de Vilallonga del Camp*, Cossetània, Valls 1998, p. 135, n. 261, on s'esmenta l'altar major del 1848, segons figura en alguns llibres de comptes de la parròquia, en els quals, però, no va quedar constància del nom del seu autor.

¹³ AHAT, Inventaris parroquials, església parroquial de Vilaplana, rector Francesc de P. Rovira (19 de novembre de 1925).

¹⁴ AHAT, Inventaris parroquials, església parroquial de Porrera, rector Josep Hortet (15 de novembre de 1924).

¹⁵ AHAT, Inventaris parroquials, església parroquial d'Alforja, rector Josep Serra (14 de novembre de 1924).

¹⁶ AHAT, Inventaris parroquials, església parroquial de Capafonts, rector Francesc Mercadé (20 de novembre de 1924).

¹⁷ Escrit d'aquesta manera a l'original.

¹⁸ Íd. Alguns dels clients esmentats, a OLESTI: *op. cit.*, vol 1 i 2.

BALDOMER GALOFRE, *MARINA*. AQUAREL·LA I CARBÓ SOBRE PAPER. IMMR.

Amb l'exposició *Fortuny* del Museu Nacional d'Art de Catalunya s'ha complert un cop més amb la tradició per la qual, amb una periodicitat gairebé germànica, ara una entitat ara una altra treuen a la llum i exposen per al gran públic les obres de Marià Fortuny. No es pot dir, doncs, que l'il·lustre pintor reusenc sigui una artista per recuperar. S'han publicat estudis exhaustius i s'han realitzat importants exposicions antològiques, amb els seus corresponents catàlegs, en què ens han mostrat Marià Fortuny des de tots els punts de vista, però, tot i així, i malgrat que semblava que ja estava tot dit sobre ell, cada vegada hem pogut descobrir nous aspectes que amagava el seu art. De fet, és per això que va convertir-se en un dels artistes catalans més brillants del segle XIX.

Aquesta brillantor creativa, que Fortuny ja emetia en vida, va sobrepassar i va amagar, en part, l'emesa per altres pintors coetanis i també reusencs, Josep Tapiró (1836-1913), Baldomer Galofre (1846-1902) i Josep Llovera (1846-1896). Amb algun d'ells va compartir amistat i amb tots tres el mestre, Domènec Soberano, que fou el primer a despertar-los les seves habilitats amb els pinzells.

ELS ALTRES ARTISTES VUITCENTISTES

MARC FERRAN

Tècnic de documentació de l'IMMR

De tots ells, fou amb Tapiró amb qui va mantenir una amistat més intensa. Tot i ser dos anys més gran que Fortuny, van tenir una formació paral·lela, primer amb Domènec Soberano i després, ja a Barcelona, amb Claudi Lorenzale. El seu anar de bracet va tenir continuïtat a Roma i, sobretot, amb l'orientalisme que ambdós van practicar per la influència que va tenir en ells el Magreb. La descoberta del nord d'Àfrica per part de Tapiró va tenir lloc l'any 1871, quan va acompanyar Fortuny en el seu darrer viatge a aquelles terres.¹ Tot i que no es poden negar les influències que en la seva obra pictòrica va tenir el seu admirat amic, l'orientalisme de Tapiró es va alimentar dels coneixements que sobre la cultura i la societat marroquina va adquirir sobre el terreny. La seva fascinació per aquella terra va dur-lo a instal·lar-s'hi. Va adquirir un antic teatre del barri de *La Fuente* i el va convertir en un estudi i museu de la seva col·lecció d'objectes àrabs i antiguitats. Hi va viure trenta-set anys, fins a la seva mort, el mes d'octubre de 1913.² Tot i que en les aquarel·les de Tapiró –tècnica en la qual va esdevenir un veritable mestre– l'orientalisme s'ha després de la fantasia, i allò que s'hi representa és real i no prové de la imaginació del pintor, la visió que transmeten els seus quadres sempre és a través d'un prisma occidentalitzat. En certa mesura, manté una visió que denota un cert sentit de superioritat, per altra banda tan comú en les relacions entre Orient i Occident durant el segle XIX –i el XX, i el XXI...

Baldomer Galofre va ser un altre dels artistes que va patir o gaudir –depèn de com es miri– de la llarga ombra de Marià Fortuny. Vuit eren els anys que hi havia de diferència entre l'un i l'altre, prou perquè el contacte entre ambdós no es donés en la infància reusenca –quan als catorze anys Fortuny va marxar cap a Barcelona, Galofre tot just tenia sis anys–, sinó quan Fortuny és un pintor consolidat i amb èxit i Galofre arriba a Itàlia amb ganes de seguir les seves petjades. Per tant, Fortuny va esdevenir per a Galofre, bàsicament, un model a seguir, no tant des del punt de vista estilístic –que també–, sinó com un pintor que en la seva plenitud havia assolit l'èxit. Galofre va

desenvolupar un estil amb un segell propi,³ que ell mateix ens defineix: *Solamente me gusta representar lo que veo. El realismo, en mi opinión, es el fundamento del arte.*⁴ Amb tot, no va fugir de la influència fortuniana com es pot comprovar en el tractament de la llum en els espais oberts, o d'alguns temes com és el cas del projecte *España pintoresca* on trobem –més enllà de la temàtica– certs paral·lelismes entre el tipisme espanyol de Galofre i l'orientalisme de Fortuny.

Josep Llovera era el menys dotat de tots tres. Tot i que va recollir alguns reconeixements en vida, la seva obra no va arribar a l'alçada de la de Josep Tapiró i la de Baldomer Galofre. Tampoc no va ser influenciat per Fortuny, tot i que l'admirava i amb qui va establir certa amistat durant la seva estada a Madrid –el fet que Llovera hagués nascut l'any 1846 també fa difícil que l'amistat s'hagués iniciat durant la infantesa. Tot i que té una notable formació pictòrica –amb estades a Madrid, Berlín, París, Tànger...–, acabarà pintant de forma obsessiva la majoria de noies que venien a Reus amb les companyies líriques i de teatre, això sí, sempre amb la presència vigilant de la seva esposa.

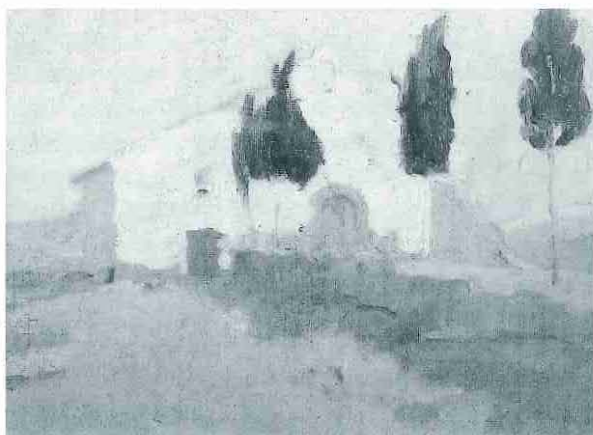
En aquest segle XIX, qui mereix un punt i a part és Hortensi Güell (1875-1899).⁵ Lligat al corrent modernista i a la colla de ca l'Aladern, la seva prematura mort –va suïcidar-se als 23 anys, a la platja de Salou– va encimbellar-lo, tant per als seus companys de fatigues creatives com per les futures generacions de lletraferits reusencs, a l'alçada de mite. Fou un artista de formació autodidacta, amb una posició clarament bel·ligerant vers l'acadèmia imperant. En la seva curta i tràgica trajectòria partirà d'influències de Baldomer

JOSEP TAPIRÓ, *RETRAT DE DONA*. AQUAREL·LA SOBRE PAPER. IMMR.

Galofre, passarà per l'impressionisme i el simbolisme fins que en els seus darrers treballs trepitjarà la ratlla de l'avantguarda.⁶ Es fa difícil predir fins on hagués pogut arribar si no s'hagués produït la seva tràgica mort. En tot cas, de tots ells, fou qui va tenir el coratge de seguir el seu instint creatiu més enllà d'altres consideracions.

NOTES

HORTENSI GÜELL, *ERMITA DE SANTA ANNA* (CASTELLVELL). OLI SOBRE TELA. IMMR.

¹ Malgrat que per conèixer l'orientalisme i l'africanisme en la pintura catalana hi ha una extensa bibliografia, ens podem introduir perfectament en el tema a partir del catàleg de l'exposició *Visions del AL-MAGHRIB*, amb els articles "Visions del Magreb a la pintura catalana vuitcentista" del comissari de l'exposició Jordi Carbonell, i "Catalunya i el Marroc al segle XIX. Visions d'història cultural" de l'historiador Albert Arnavat.

² Jordi Carbonell, *op. cit.*, p. 70

³ La darrera oportunitat de veure un nombre important d'obres de Galofre va ser durant l'any 2002, a les sales del Museu d'Art i Història, amb l'exposició *Baldomer Galofre. Reus 1846 - Barcelona 1902*, comissariada per Fernando Alcolea.

⁴ Fernando Alcolea, *Baldomer Galofre. Reus 1846 - Barcelona 1902*, p. 51.

⁵ Qui millor i més extensament l'ha estudiat és Assumpta Rosés. Ella mateixa va comissariar l'any 1993 l'exposició *Hortensi Güell*, produïda per la Fundació "la Caixa" i l'aleshores Museu Comarcal Salvador Vilaseca. El catàleg de l'exposició és d'obligada consulta i lectura per a tots aquells que vulguin conèixer més profundament la figura d'aquest artista.

⁶ Assumpta Rosés, *op. cit.*, p. 25-72.

MARIÀ FORTUNY (1838-1874)

MERCÈ DOÑATE, CRISTINA MENDOZA I FRANCESC M. QUÍLEZ I CORELLA

Comissaris de l'exposició que té lloc al MNAC, fins al 18 de gener de 2004

L'exposició antològica Fortuny, produïda amb la col·laboració de la Fundación Santander Central Hispano i de la Diputació de Barcelona destaca les grans etapes creatives de Fortuny: la dels anys de formació a Roma i de les estades al Marroc becat per la Diputació de Barcelona que li havia encarregat *La batalla de Tetuan*; la de la pintura de gènere o de casaques que li va aportar la fortuna, el favor dels col·leccionistes i el reconeixement internacional, i la del període que deixa entreveure què hauria pogut ser la pintura de Fortuny si no hagués mort de manera tan prematura, als 36 anys, en el moment en què tot just començava a pintar com ell volia.

Articulada en vuit àmbits, l'exposició aplega 137 obres, procedents del mateix MNAC, del Museo del Prado, de museus europeus (Musée d'Orsay, British Museum, National Gallery, Pushkin State Museum of Fine Arts), americans (Walters Art Gallery de Baltimore, Museum of Fine Arts de Boston, Philadelphia Museum of Art, Corcoran Art Gallery de Washington o Metropolitan Museum de Nova York, entre d'altres) i de col·leccions privades, algunes de les quals no s'han vist mai al nostre país. En aquest sentit cal destacar la reunió, per primera vegada, de les tres versions d'*El col·leccionista d'estampes*, que es conserven respectivament al Museum of Fine Arts de Boston, al Museu Pushkin de Moscou i al MNAC. Amb tot, el principal objectiu ha estat demostrar que a més d'un conspicu representant de la pintura de gènere, Fortuny va utilitzar un llenguatge artístic d'absoluta modernitat.

Nascut a Reus el 1838, Fortuny va iniciar a la seva ciutat natal la seva formació artística, que va completar a Barcelona i posteriorment a Roma, ciutat a la qual es va traslladar el 1858, pensionat per la Diputació de Barcelona. Per encàrrec d'aquesta institució, el 1860 va viatjar al Marroc per plasmar les gestes del voluntaris catalans a la guerra hispanomarroquina, que es va materialitzar en la famosa tela *La batalla*

de Tetuan. Integrat el 1866 en l'òrbita de Goupil, el marxant parisenc més poderós del moment, les seves pintures i aquarel·les orientalistes i les escenes de gènere ambientades al segle XVIII, d'un extraordinari virtuosisme tècnic, van ser cobejades pels més destacats col·leccionistes europeus i americans, especialment a partir de l'èxit aclaparador que va obtenir amb la presentació de *La vicaria* a París, el 1870. L'estada del pintor a Granada entre el 1870 i el 1872 va propiciar l'aparició d'un nou i innovador llenguatge artístic amb el qual va representar escenes a l'aire lliure protagonitzades pels efectes lumínics. De retorn a Roma, va concloure *L'elecció de la model*, pintura de gènere que va obtenir també un èxit extraordinari a París, el 1874. L'estiu del mateix any es va instal·lar a Portici, a la badia de Nàpols, on les coincidències lumíniques amb Granada així com també la ferma decisió de l'artista de donar una nova orientació a la seva carrera van propiciar la reaparició del llenguatge innovador de la seva etapa granadina i la realització d'algunes de les obres més suggeridores de la seva producció, que probablement prefiguraven el seu futur llenguatge artístic, abruptament interromput per la seva inesperada mort, just acabada la seva estada a Portici.

Consideracions a l'entorn de l'exposició

Fortuny ha estat objecte de diverses exposicions antològiques, entre les quals destaquen la de 1940 i la de 1974, ambdues celebrades a Barcelona, i la segona itinerant a Madrid i a Reus. Aquestes exposicions, i especialment la darrera, van aplegar un nombre considerable d'obres, la majoria de les quals procedien del Museu de Barcelona, l'entitat organitzadora, del Museo del Prado, d'altres museus francesos i de col·leccions particulars, principalment barcelonines. Per aquest motiu, ara el nostre objectiu ha estat intentar mostrar el nombre més gran possible de les obres més representatives de la producció del pintor disperses per diferents museus d'Europa i d'Amèrica, bona part

de les quals no s'havia exposat anteriorment al nostre país. En aquest sentit, és interessant destacar que en aquesta ocasió s'ha pogut comptar amb el préstec de peces molt rellevants de museus europeus com el Musée d'Orsay, el British Museum, la National Gallery de Londres, el Museu Pushkin de Moscou, i de museus americans com el Metropolitan Museum of Art de Nova York, la Corcoran Art Gallery de Washington, el Museum of Fine Arts de Boston, el Philadelphia Museum of Art i el Museo de Bellas Artes de Buenos Aires.

D'altra banda, la fortuna crítica de Fortuny és molt àmplia, atès que immediatament després de la seva mort ja van aparèixer uns quants estudis monogràfics d'autors que el van conèixer bé i que, per tant, proporcionen una informació de primera mà. Entre aquests estudis, destaca especialment la biografia que el 1875 va publicar l'hispanista Charles Davillier, un dels millors amics de l'artista, que va tenir l'encert de recollir un nombre important de les cartes escrites per Fortuny mateix als seus amics més propers, entre els quals hi havia òbviament Davillier, que, a més a més, va compartir amb el pintor la passió pel col·leccionisme. Al costat de Davillier, Walther Fol i Charles Yriarte van escriure treballs de summe interès el mateix any 1875 i el col·leccionista William Hood Stewart va incloure els seus records en un apèndix de la versió anglesa de la monografia de Davillier (1885). En el nostre país, també en el segle XIX, es van publicar estudis importants, com els de Sanpere i Miquel (1880), Yxart (1880), Güell i Mercader (1883), Miquel i Badia (1887) o Pedro de Madrazo (1888). Ja dins el segle XX, coincidint amb la menor consideració pel tipus de pintura que va liderar Fortuny, va minvar l'interès per la seva obra i, en conseqüència, van disminuir els estudis dedicats a l'artista. No obstant això, el 1933 Marià Fortuny i Madrazo, fill del pintor, la polifacètica activitat artística del qual havia d'arribar a eclipsar la fama del seu pare, va publicar un àlbum il·lustrat que recull les obres més notables de Fortuny. En la segona meitat d'aquell segle, la revaloració de la seva producció, així com també les exposicions anteriorment esmentades van contribuir decisivament a l'aparició de nous i documentats treballs sobre el pintor. Des del punt de vista documental, va ser especialment determinant la publicació fragmentària de bona part de l'epistolari de l'artista, recollit en una primera ocasió per Joan Ainaud de Lasarte en l'article que va publicar en el catàleg de l'exposició antològica que li va dedicar la Fundació "la Caixa" el 1989 i, especialment, la voluminosa monografia de Carlos González i Montse Martí, que va veure la llum el mateix any. Tenint en compte aquestes circumstàncies, hem volgut ampliar

l'aparell documental tot acudint a fonts no rastrejades fins ara. En aquest sentit, hem tingut accés als llibres de vendes de la Casa Goupil, marxant de Fortuny, que es conserven a la Fundació Getty de Los Angeles que proporcionen una valuosa informació sobre les pintures que, entre el 1867 i el 1875, van ingressar a l'empresa; als arxius de l'Hôtel Drouot i als Arxives du Seine de París, on es conserven els expedients relatius a la subhasta que el 1875 va aplegar les obres que havien quedat al taller del pintor en el moment de la seva mort, així com també les peces més destacades de la seva notabilíssima col·lecció d'antiguitats; i als arxius del fons Mariutti-Fortuny que custodia la Biblioteca Nazionale Marciana de Venècia i que conté valuosa informació sobre la venda realitzada al taller romà del pintor el 1875 mateix i que va precedir en el temps la de París. S'han consultat també els catàlegs de les vendes de les principals col·leccions europees i americanes que conservaven obres de Fortuny. Així mateix, s'ha dut a terme una exhaustiva recerca hemerogràfica en la premsa novaioquesa amb motiu de la subhasta de la col·lecció de Stewart, que va tenir lloc a Nova York el 1898 i que va reunir un total de vint-i-cinc obres, entre les quals es trobaven algunes de les peces més paradigmàtiques del pintor; una recerca que s'ha vist enriquida amb les notícies periodístiques de l'època localitzades en diferents hemeroteques de Roma, París i Madrid. Finalment, gràcies a la generositat dels descendents de W. H. Stewart hem pogut localitzar documentació fins ara inèdita sobre aquest col·leccionista. De la mateixa manera agraïm als descendents de la família Madrazo que ens hagin permès consultar directament el voluminós epistolari familiar i les agendas personals de Federico de Madrazo, sogre de l'artista, que, encara que com ja hem dit s'havia publicat fragmentàriament, ens ha permès concretar més algunes dades documentals. Finalment, la donació que el 1935 va fer Marià Fortuny i Madrazo, fill del pintor, al nostre Museu de la taula de treball de Fortuny amb els estris i els tubs de pintura utilitzats per l'artista, ha permès que l'Àrea de Restauració i Conservació Preventiva del MNAC estudiés el sistema de treball del pintor i analitzés la composició dels pigments que feia servir, en un nou treball que recull el catàleg ara editat.

Pel que fa a l'exposició, integrada per cent trenta-set obres, s'ha articulat en vuit àmbits que, seguint un criteri d'ordenació cronològica, tracten, respectivament, la formació del pintor a les ciutats de Reus, Barcelona i Roma, la campanya del Marroc, el període romà després del parèntesi al nord d'Àfrica, els dos anys d'estada a Madrid, la tornada al taller de Roma i l'èxit

ELS FILLS DEL PINTOR EN UN SALÓ JAPONÈS (DETALL), MUSEO NACIONAL DEL PRADO, MADRID.

comercial, l'estada a Granada, els últims mesos de la vida del pintor a Portici i, finalment, la seva activitat com a gravador, tractada en un àmbit dedicat especialment en aquest vessant de l'artista. Segregat dels anteriors, també s'ha creat un espai destinat a mostrar algunes de les eines que formaven part de l'instrumental del pintor.

Les lògiques limitacions d'espai inherents a tota exposició, l'extraordinària capacitat creativa de Fortuny i la impressionant col·lecció de dibuixos que conserva el MNAC deixen la porta oberta a successives mostres i a estudis parcials que esperem poder dur a terme en un futur immediat. En aquest sentit, ens sembla una tasca imprescindible la catalogació completa de l'esmentat fons de dibuixos del Gabinet de Dibuixos i Gravats del MNAC, i seria igualment necessari, ja que es tracta d'un instrument de treball d'una enorme utilitat, la publicació del ric epistolari de Fortuny.

Amb tot, el nostre principal objectiu ha estat intentar demostrar, mitjançant els esbossos i els estudis exposats, la modernitat del llenguatge artístic de Fortuny, que una precipitada lectura pot relegar immerescudament a un conspicu representant de l'anomenada pintura de gènere. En aquest sentit,

convé destacar que és imprescindible examinar amb deteniment les seves pintures més paradigmàtiques adscrites en aquesta temàtica per descobrir-hi un talent i unes facultats portentoses fins al punt de convertir-lo en el millor pintor espanyol del segle XIX després de Goya, i aquell que en poc més de deu anys va ser capaç d'evolucionar, des d'un llenguatge arcaic i convencional, fins a postulats clarament avantguardistes i extraordinàriament nous en aquell moment. És per això que no hem dubtat a incloure en aquesta exposició, al costat de les seves obres de més renom, aquelles altres de menor format que, si bé no poden considerar-se peces definitives, il·lustren amb rotunditat la seva genialitat creativa capaç de manifestar-se, amb igual fortuna, en les diferents etapes que configuren el seu procés creatiu. El virtuosisme i la versatilitat de l'artista irrompen amb major força en aquestes composicions, que destaquen per la seva contrastada qualitat artística.

DUES CARTES REUSENQUES DELS FORTUNY-MADRAZO (1940 I 1954)

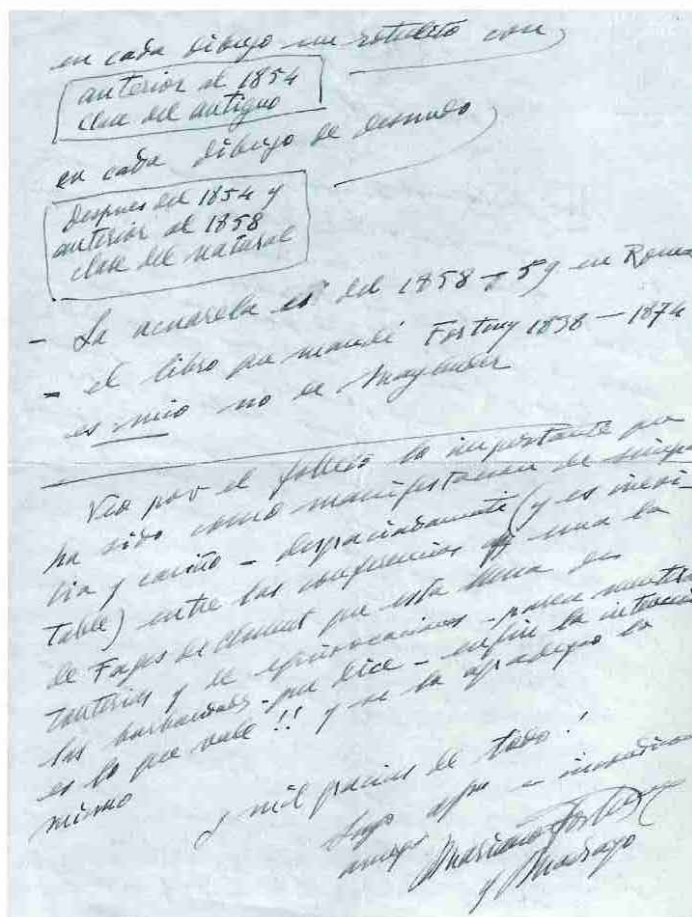
JAUME MASSÓ CARBALLIDO

Director del Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca

Al'arxiu de l'Institut Municipal de Museus de Reus (IMMR) es conserven una carta hològrafa de Marià Fortuny i Madrazo i una altra de la seva esposa i col·laboradora Henriette [Nigris] de Fortuny. Fill i nét d'artistes, Fortuny i Madrazo (Granada, 11 de maig 1871 – Venècia, 2 de maig de 1949) va ser pintor, escultor, escenògraf i gravador i va esdevenir un destacat dissenyador de robes i catifes. A partir de 1889 es va establir a Venècia (deu anys després s'instal·larà definitivament en el *Palazzo Orfei*, on hi ha un interessant museu dedicat a ell).¹

La primera carta va ser tramesa per Fortuny i Madrazo, l'any 1940, al periodista reusenc Jaume Fort i Prats (1873-1955), amb qui ja havia tingut relació uns quants anys abans arran d'una primera donació al Museu de Reus de diverses obres i records de Fortuny i Marsal.² El 1939, Fort havia estat el tresorer del comitè executiu del "Centenario de Fortuny" que havien organitzat aleshores les autoritats franquistes, obviant els actes d'homenatge endegats l'any anterior –el del centenari real del naixement de l'artista– per les republicanes.³ Al full hi ha una capçalera impresa amb les dades del remitent: "Mariano / Fortuny / Venezia / Palazzo / Orfei / S. Benedetto, 3780 / U. P. E. C. Venezia N. 2131 / Telef. 25-593". Fortuny i Madrazo va escriure amb ploma estilogràfica, amb una lletra més aviat grossa, no massa fàcil d'entendre, amb línies esbiaixades i ascendents (al final de cada plana, gairebé en diagonal). Hi afegeixo els accents i hi regularitzo els signes de puntuació, tot senyalant amb barres els punts i a part (mantinc els subratllats originals):

23 de Mayo de 1940 / Sr. D. J. Fort. / Reus / Muy distinguido amigo, recibo su carta y los 2 ejemplares del folleto, mil gracias y muy agradecido! Hace un siglo que deseo escribirle, no sé cómo se me ha pasado el tiempo! Estoy fastidiadisimo por el peligro que van tomado las cosas internacionales y muy preocupado. De salud gracias a Dios estamos bastante bien! En cuanto se presente alguna ocasión ya mandaré a Reus otras obras de mi

CARTA DE MARIÀ FORTUNY I MADRAZO (1940). IMMR.

Padre para el museo. Una cosa le ruego encarecidamente, es que cuando se instalen los dibujos que mandé se ponga debajo de cada uno la fecha que tiene mucha importancia pues son obras de jovencito casi de niño y [ratllat: por] en eso mismo está el interés-. Los dibujos de estatuas (Venus de Milo vaciada) son anteriores al 1854. Pongan en cada dibujo un rotulito con / anterior al 1854 / clase del antiguo / en cada dibujo de desnudo / después del 1854 y / anterior al 1858 / clase del natural. / La acuarela es del 1858-59 en Roma. / El libro que mandé Fortuny 1838-1874 es mío, no de Maylender. / Veo por el folleto lo importante que ha sido como manifestación

Tema central

de simpatía y cariño. Desgraciadamente (y es inevitable) entre las conferencias hay una, la de Fages de Climent, que está llena de tonterías y de equivocaciones.⁴ Parece mentira las barbaridades que dice. En fin, la intención es lo que vale!! y se lo agradezco lo mismo / y mil gracias de todo! / Suyo afmo. e incondicional amigo / Mariano Fortuny y Madrazo [signatura].

El fulletó citat en la carta, patrocinat per l'Ajuntament de Reus i intitulat *Centenario de Fortuny*, té 52 pàgines i és una mena de síntesi o memòria, il·lustrada, dels actes commemoratius portats a terme a la nostra ciutat entre el 24 de juny i el 2 de juliol de 1939. Es va imprimir als tallers "Gráficas Casas de Juan Cunillera" el desembre d'aquell mateix any i, d'acord amb el que diu el colofó, va ser publicat "bajo la dirección del Delegado Local de Educación Nacional de F. E. T. y de las J. O. N. S de Reus, Prof. Jaime Cardoner Nogué y editado por Joaquín Aguiló Fortuny". Entre altres coses, al fulletó hi podem trobar el text d'una conferència del citat Jaume Fort i Prats, transmesa per ràdio (intitulada "1860", pàgs. 7-8), i una transcripció parcial –però àmplia– de la conferència de Carles Fages de Climent (sobre "La escuela de Fortuny", pàgs. 41-45) tan especialment criticada per Fortuny i Madrazo. El llibre atribuït a l'editor Giuseppe Maylender en el fulletó (pàg. 30), és –sens dubte– *Fortuny 1838-1874. Avec cinquante-deux reproductions y compris deux portraits de l'artiste*, editat a Bolonya l'any 1933 (l'exemplar regalat per Fortuny i Madrazo es conserva a la biblioteca de l'IMMR).

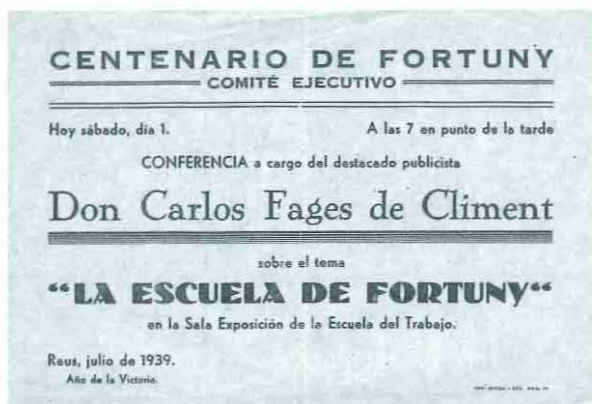
En l'acta de la sessió de la Junta de Museus de Reus del dia 25 d'octubre de 1939 es fa constar que "se examina por los reunidos una interesante colección de dibujos y grabados del pintor Fortuny, donados a Reus por su hijo el Sr. Fortuny Madrazo".⁵ En el fulletó suara esmentat es descriuen succintament els objectes que ja eren a la nostra ciutat (*Un libro Fortuny.- Un Catálogo de la venta de Obras Póstumas Fortunianas en París.- Cinco fotograbados de dibujos.- Veintinueve aguafuertes originales.- Una foto de la espada labrada de Fortuny.- Cuatro fotografías de retratos.- Una foto de la Villa Martinelli.- Una foto de Fortuny en el Patio de la Alhambra de Granada.- Quince fotografías impresionadas en Granada de cuadros comenzados y de objetos del estudio.- Una foto del estudio de Fortuny en Roma.- Diez y siete documentos recuerdo.- Una acuarela original pintada en Roma, año 1858.- Dies y seis dibujos académicos.- Seis dibujos originales de estatuas del Vaticano.- Tres dibujos firmados*) i s'hi anuncia l'arribada d'una donació posterior (*varias obras de arte, tiras del terciopelo negro que enlutó la capilla ardiente de Fortuny en Roma en 24 de Noviembre de*

1874, una caja con flores de la corona fúnebre que los artista españoles ofrendaron al llorado artista, y un gran número de prendas que fueron usadas por él).

L'any següent, la Comisaría de la Zona de Levante del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional va organitzar a Barcelona una "Exposición Fortuny" que es va portar a terme al Palau de la Virreina i que es va inaugurar el 3 d'abril de 1940. En l'acta de la reunió de la Junta de Museus de Reus del dia 19 de febrer s'assenyala que *se acuerda prestar las obras de Fortuny que tenemos en el Museo Prim-Rull, excepción hecha de las que todavía no ha podido admirar el pueblo de Reus, que son las del último donativo de su hijo D. Mariano Fortuny Madrazo*. El museu reusenc es va reinaugar el 30 de juny d'aquell mateix any, tot i que la "Sala Fortuny" no es va poder obrir al públic fins que no van retornar (el 19 d'octubre) les obres prestades.⁶

CARTELL EDITAT PER L'AJUNTAMENT DE REUS AMB MOTIU DEL CENTENARI DEL NAIXEMENT DE MARIÀ FORTUNY, EL 1939.

INVITACIÓ D'UNA DE LES CONFERÈNCIES FETES A REUS ARRAN DE LA COMMEMORACIÓ DEL CENTENARI DEL NAIXEMENT DE FORTUNY.

Pel que fa a la carta de l'esposa (vídua des de 1949) de Fortuny i Madrazo, també va ser tramesa des d'Itàlia –ara per via aèria–, però el destinatari fou Salvador Vilaseca.⁷ És de la mà d'Henriette, escrita amb lletra clara i ploma estilogràfica sobre un full de paper blau. Hi he corregit, adesiara, els accents gràfics i unes quantes vacil·lacions ortogràfiques (assenyalo, en nota, les més curioses):

Uscio – Provincia di Genova / 20-7-54 / Señor D. Salvador Vilaseca Anguera / Reus. / Muy Señor mío, / Tuve verdadero gusto en recibir su amable carta del 28 Junio,⁸ y siento mucho contestarle con tanto retraso, a pesar de que mi intención fue de escribirle enseguida. Es el caso que en aquellos días estuve muy ocupada arreglando mi viaje para ausentarme de Venecia,⁹ y vine aquí donde espero permanecer hasta fines de este mes, en este sitio de cura, que me sirve al mismo tiempo de descanso, siendo el lugar maravilloso¹⁰ como clima y como naturaleza. / He tenido una verdadera alegría al saber por su carta que la colección de pinturas, dibujos y reproducciones de obras originales de mi marido y de su padre Mariano Fortuny y Marsal, forman ya parte de su interesante Museo, pues, por cuanto me escribe, su colección debe de ser muy importante, y desde luego, como Vd. bien dice, estarán representados en él, como lo merecen. – Me ha interesado muchísimo la genealogía de los Fortuny, que tan amablemente me ha enviado y agradezco a Vd. mucho!¹¹ / Cuánto me alegraría de poder visitar la exposición que proyectan¹² en homenaje a los Fortuny, y así tendría el gusto de conocer a Vd... – desgraciadamente no creo por el momento de poder realizar ese viaje. De todos modos será un gran placer para mí el recibir el catálogo y los programas de las fiestas que se organicen. / Muy agradecida le envío mis saludos más distinguidos. / Henriette Fortuny [signatura] / P[ost] S[criptum]. / El fallecimiento de la pobre María Cardona me impresionó muchísimo, pues la vi hace un año en

Venecia, y antes me ayudó con verdadero cariño para arreglar varias cosas y obras de arte a raíz de la muerte de mi pobre marido.¹³

El 15 de gener de 1954 s'havia inaugurat al Museu Romàntico de Madrid una exposició de les obres de Fortuny i Marsal i de Fortuny i Madrazo que aquest últim i la seva esposa havien donat al Museu de Reus i que havien estat dipositades temporalment a casa del marquès de Rialp, president de l'Agrupación Mariano Fortuny.¹⁴ A l'arxiu de l'IMMR hi ha diverses fotografies de l'acte inaugural, organitzat per l'esmentada associació fortunysta, al qual van assistir Cecília, María Dolores i Bruno de Madrazo, a més de Salvador Vilaseca, el citat marquès i diversos polítics, diplomàtics, artistes, aristòcrates i altres personalitats.¹⁵ Les obres van ser traslladades a la nostra ciutat dos mesos després.¹⁶ L'exposició de les obres a Reus no es va portar a terme fins a la festa major de 1955 (del 26 al 30 de juny). Com va explicar aleshores Cèsar Ferrater, membre de la Junta de Museus de la ciutat, es va fer al Palau Municipal, *ya que por falta de espacio, no es posible todavía instalar toda esta cosecha artística e histórica en su Museo, lugar destinado adecuadamente para su perenne guarda y honor.*¹⁷

Uscio - Provincia di Genova
20-7-54
Señor D. Salvador Vilaseca Anguera
Reus.

Muy Señor mío,

Tuve verdadero gusto en recibir su amable carta del 28 Junio, y siento mucho contestarle con tanto retraso a pesar de que mi intención fue de escribirle enseguida. Es el caso que en aquellos días estuve muy ocupada arreglando mi viaje para ausentarme de Venecia, y vine aquí donde espero permanecer hasta fines de este mes, en este sitio de cura, que me sirve al mismo tiempo de descanso, siendo el lugar maravilloso como clima y como naturaleza.

He tenido una verdadera alegría al saber por su carta que la colección de pinturas, dibujos y reproducciones de obras originales de mi marido y de su padre Mariano Fortuny y Marsal, forman ya parte de su interesante Museo, pues, por cuanto me escribe, su colección debe de ser muy importante, y desde luego, como Vd. bien dice, estarán representados en él, como lo merecen. – Me ha interesado muchísimo

CARTA D'HENRIETTE NIGRIS DE FORTUNY (1954). IMMR.

INAUGURACIÓ DE L'EXPOSICIÓ SOBRE FORTUNY AL MUSEU ROMÀNTIC (1954). AL CENTRE DE LA IMATGE, SALVADOR VILASECA AGAFANT DEL BRAÇ LLUÍS QUER; AL COSTAT D'AQUEST, PERE HUGUET, PRESIDENT DE LA COMISSIÓ DE CULTURA DE L'AJUNTAMENT DE REUS; A L'EXTREM DRET, EL DIRECTOR GENERAL DE BELLAS ARTES, GALLEGO BURÍN. IMMR.

NOTES

¹ Vegeu el catàleg de l'exposició *El Fortuny de Venècia*, portada a terme al Museu Tèxtil i de la Indumentària de Barcelona entre el desembre de 1984 i el gener de 1985 (inclou un text de l'escriptor Pere Gimferrer, autor de la famosa novel·la *Fortuny*, protagonitzada per Fortuny i Madrazo).

² Vegeu la nota 5.

³ Vegeu, per exemple, el llibre *Fortuny. Homenatge de la Generalitat republicana* (1938), editat pel Centre de Lectura de Reus el 1999. L'any 1938, arran de l'efemèride, a la Catalunya republicana es van publicar diversos articles i monografies sobre l'artista reusenc, com els opuscles d'Alfons Maseras, *El pintor Fortuny* (Editorial Barcino, Barcelona), i de Ferran Callicó, *Litografies de Fortuny adolescent* (Biblioteca PAC, Barcelona).

⁴ L'any 1932, Carles Fages de Climent havia publicat, amb l'escriptor Alfons Maseras, el llibre *Fortuny, la mitat de una vida* (ed. Espasa-Calpe, Madrid-Barcelona), al final del qual els autors fan constar: *Cábenos aquí el placer de agradecer al hijo del pintor, D. Mariano Fortuny y de Madrazo, [...] los documentos que han puesto a nuestra disposición para realizar nuestro trabajo.*

⁵ Recordem que ja s'havia fet una donació el 1933. L'acta de la reunió de la Junta de Museus de Reus del dia 23 de desembre d'aquell any "dóna compte d'haver estat rebuts per mitjà del senyor Jaume Fort uns dibuixos originals de Marià Fortuny cedits [...] pel fill del gran artista, D. Marià Fortuny i Madrazo" (arxiu de l'IMMR). Vegeu més detalls d'aquesta primera donació a J. Fort, "Carta abierta a D. Mariano Fortuny Madrazo, Cónsul de España en Venecia", *Heraldo de Reus*, núm. 873-874, 14 de juliol de 1933, 2 p. (sense paginar). Val a dir que en diverses fitxes de peces entrades al Museu entre el 1933 i el 1936 hi figuren donatius fortunians de "Marià Fortuny, fill", de "Carme Fortuny" i àdhuc de la "Vídua Fortuny".

⁶ La "Sala Fortuny" del Museu es va inaugurar, finalment, el 28 de juny de 1941. Vegeu A. Figueras, "La col·lecció Marià Fortuny", *Informatiu Museu*, núm. 15, abril de 1998, p. 4-5.

⁷ En el sobre, de paper blau, hi ha escrita l'adreça particular de Vilaseca ("San Juan, 32 bis").

⁸ No he trobat, entre la documentació procedent de l'arxiu particular de

Salvador Vilaseca, cap còpia o esborrany d'aquesta carta.

⁹ A l'original, *Venezia*.

¹⁰ A l'original, *maraviglioso*.

¹¹ Entre la documentació procedent de l'arxiu personal de Salvador Vilaseca hi ha un bon nombre de notes sobre la genealogia de la família Fortuny. En un gran full de paper, el metge i prehistoriador reusenc va bastir l'arbre genealògic dels Espuny, assenyalant una gran quantitat de branques col·laterals en què apareixen –entre molts altres personatges més o menys emparentats– Marià Fortuny, Antoni Gaudí i el mateix Vilaseca.

¹² A l'original, *projectan*.

¹³ A la biblioteca de l'IMMR es conserva una separata (amb dedicatòria manuscrita a Salvador Vilaseca) de l'article necrològic sobre Marià Fortuny i Madrazo redactat per Maria de Cardona i publicat l'any 1950 a la revista *Arte Español*.

¹⁴ Un dels fundadors d'aquesta entitat, que va col·laborar activament amb el Museu de Reus, fou el diplomàtic reusenc Lluís Quer i Boule. En una carta tramesa per Quer a Vilaseca, datada el 6 d'abril de 1951, esmentava *las obras fortunianas legadas a los tres Museos de Madrid, Barcelona y Reus* pel malaguanyat Fortuny i Madrazo, unes obres de les quals encara ignorava *lo que se ha dispuesto sobre su entrega puesto que depende de los técnicos*; a més, assenyalava que *estamos escribiendo continuamente a la Viuda de Fortuny Madrazo, la bondadosa Doña Enriqueta, para que por su cuenta no deje de añadir cuanto pueda de lo mucho que le queda* (original conservat a l'arxiu de l'IMMR).

¹⁵ Dues d'aquestes fotografies van ser publicades al setmanari *Reus*, núm. 93, 23 de gener de 1954, p. 1 i 7 ("Homenaje a Mariano Fortuny en el Museo Romántico de Madrid").

¹⁶ El transport de les peces, en vuit caixes, va anar a càrrec de l'empresa especialitzada "Vd" de A. Macarrón, de Madrid. Les obres van ingressar en el Museu de Reus el 24 de març.

¹⁷ C. Ferrater, "Exposición Fortuny en el Palacio Municipal", *Reus. Semanario de la Ciudad*, núm. 168, 2 de juliol de 1955, p. 7.

S'INAUGURA A MADRID L'EXPOSICIÓ JOAN REBULL, AÑOS 20 Y 30

El passat 30 de setembre es va inaugurar al Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía (MNCARS) de Madrid l'exposició *Joan Rebull, años 20 y 30*, on es poden veure tres peces del fons de l'IMMR, entre les quals el *Cap de càntir*, que s'exposa en un lloc destacat de les sales del MNCARS. El regidor de Cultura i president de l'IMMR, Xavier Filella, hi va assistir en representació de l'Ajuntament de Reus. També hi era el comissari de la mostra, el reusenc Joan Abelló (segon per la dreta a la imatge).

INAUGURACIÓ DE L'EXPOSICIÓ *SENSE DEURES*, A LA SALA REUS

L'acte d'inauguració de l'exposició *Sense deures, els móns exemplars de Vanessa Hernández, Enric Llevat, Cinta Mata, Montserrat Ras i Marc Sardà* va tenir lloc el passat 9 d'octubre al vespre. Hi va assistir un bon nombre de persones i hi van intervenir els cinc artistes, que van explicar el contingut i les motivacions de les seves obres. A la imatge, un moment de la inauguració. L'exposició va finalitzar el 17 de desembre amb una conferència de Pilar Parcerisas, crítica d'art, que va presentar el seu llibre *Art & Co.*

DONACIÓ A L'IMMR D'OBRES DE L'ARTISTA FERNANDO LOZANO

Fernando Lozano, artista reusenc, ha donat als fons de l'IMMR cinc pintures realitzades a finals dels anys 90, en una època que ell mateix qualifica de "grisa". Les pintures retraten moments vitals i sensacions de l'artista i han estat acollides amb satisfacció per l'IMMR, que veu així enriquit el seu fons d'art amb una nova aportació d'un autor local. Lozano ha exposat a diferents països d'Europa i es defineix a si mateix com un "aventurer" i un artista allunyat dels corrents majoritaris del món artístic reusenc dels anys 80. Des del passat 19 d'octubre s'ha traslladat a Miami (EUA) per residir-hi un temps indefinit.

FOTO: F. X. CABRERO/IMMR.

FOTO: F. X. CABRERO/IMMR.

INFORMATIU MUSEUS 23

EXPOSICIÓ A LA SALA QUATRE SOBRE EL COS 2002

Durant la celebració a Reus del Festival de Mim i Teatre Gestual COS 2003 va tenir lloc a la Sala Quatre del Museu d'Art i Història l'exposició *COS 2002*, amb fotografies de Maria Gràcia de la Hoz i Josep M. Casanoves. La mostra repassava diferents moments del festival de l'any passat i es va fer entre el 16 d'octubre i el 16 de novembre. Simultàniament es va fer una mostra amb el mateix tema, títol i autors a l'IES Baix Camp. L'exposició és una més de les que durant l'any es fan en col·laboració entre la Fototeca Municipal i l'Agrupació fotogràfica de Reus.

«PER A MI EL COS ÉS UNA FORMA DE RECERCA, NO DE REPRESENTACIÓ»

ANTON ROCA

LISANNE NADEAU

INFORMATIU MUSEUS 24

El text que presentem és el segon i darrer lliurament de l'entrevista feta per la crítica d'art Lisanne Nadeau a l'artista alcoverenc Anton Roca, durant la seva estada a Reus a principis de 2003. La primera part de l'entrevista es va publicar en el número 24 de l'INFORMATIU MUSEUS.

Aleshores, ens trobem davant una certa inquietud per la forma en la qual les intencions sobrepassen la recerca sobre el medi. No et podem classificar en cap medi o disciplina, ja que fins i tot has utilitzat la música, però podríem dir que hi ha present un fil conductor, aquesta recerca de la identitat que es comença a tractar amb el tema del cos. Quan parlaves de la performance amb l'arbre ho he relacionat amb la teva estada aquí, donat que el lligam entre els elements, el vegetal i l'animal, també sorgeix d'una voluntat de viure experiències de desplaçament relacionada a una idea de la supremacia humana.

El cos esdevé una forma pròpia de recerca i no de representació. El cos és una matèria igual que ho són els sons, en el sentit que no agafem els sons que omplen un espai, sinó que els escoltem. L'ús del meu cos va en aquesta direcció.

Es tracta d'un cos anònim?

Sí, és una matèria a la meua disposició que no es vol mostrar per ell mateix, sinó que vol expressar la seva experiència.

Ens trobem davant la idea de fragment, un element essencial en la teua producció.

Aquest muntatge és la continuïtat d'una recerca que va començar fa tres anys i que ha donat lloc a propostes diferents respecte de la idea del cos. Vaig començar treballant la percepció a través dels sentits, és a dir, dels cinc sentits més el sentit comú, en italià il senso comune. Aquest expressa el fet de tenir un criteri més enllà del que s'expressa amb els ulls o la boca. Després vaig fer un treball sobre els cànons, una recerca sobre la relació del cos amb diferents cultures: el cànon egipci, el d'en Leonardo da Vinci, el de Le Corbusier, fins i tot els cànons de les cultures africanes, ameríndies i aborígens. Vaig començar una reflexió i la meua proposta és la idea d'un cànon per al tercer mil·lenni, la idea del cos fragmentat. Sabem com es compon el cos, però l'hem de descomposar per tal de permetre el buit, un espai físic de retrobament amb l'altre. Per aquest motiu utilitzo cossos tallats i introdueixo diferents espais dins la fotografia.

I "l'altre" es refereix en aquest cas a la dona.

Sí, és una resposta a la qüestió: ¿quina és la distància entre els dos continents? En tant que ésser masculí, represento el vell continent, mentre que el nou és la dona, és a dir, la nova dimensió de mi mateix. I quan dic "de mi mateix" no em refereixo a una relació personal, sinó al "meu cos", encara que de manera més impersonal podria dir el "propri cos". He usat aquesta fragmentació perseguint la possibilitat de moure'n els elements i recompondre la idea del cos tal com jo crec que pot ser. Un cos que ens pertany en el terreny del pensament, el moral, el filosòfic, una possibilitat de ser diferent, d'obertura a altres dimensions. Així, puc aconseguir la dimensió femenina de mi mateix.

Més enllà de la metàfora de la dona com un territori desconegut, Amèrica representa un primer viatge. Fins i tot has visitat poblacions autòctones. ¿Com veus aquest nou continent? ¿De quina manera creus que això ha influenciat la teua recerca d'enriquiment personal?

Vaig marxar amb la intenció de reflexionar sobre la idea d'aquest viatge al nou continent, tal com s'ha fet al llarg dels segles. L'arribada dels europeus el 1492

ANTON ROCA. IMMR.

representa el començament d'un flux continu inspirat per la recerca d'allò nou. Ara bé, s'han reproduït els mateixos sistemes culturals, la mateixa moral i religió que hi havia a Europa, i l'home occidental ha estat incapaç de crear una interacció amb els altres, la gent que vivia aquí. Potser aquesta visió europea estigui molt idealitzada, però crec que els amerindis representen encara allò nou que es va intentar destruir que, finalment ha estat aïllat en una reserva. Per a mi el fet d'anar-hi era molt important.

Treballes amb persones que pertanyen a identitats culturals ben definides, aleshores proves d'obtenir una visió dialèctica a mig camí entre l'afirmació de la identitat cultural i el desig de deixar-se influenciar per la diferència.

Jo mateix sóc català i aquesta és la meva arrel cultural, els meus orígens. Per això he hagut de connectar amb altres artistes amb identitats culturals ben definides, tal com dius. Hem creat una associació que es diu Minores i que està composta per un poeta tuareg, un poeta occità, un poeta de Sardenya i jo, que sóc català. Intentem obrir aquesta relació als altres per tal de crear una espècie de comunitat dins la comunitat.

Afirmaries que es tracta d'una postura política?

No, és artística.

I si considerem la definició del polític com un acte públic?

Aleshores sí, ja que com a acte públic, l'art també és polític. Però no voldria oblidar-me del Quebec, que per a mi representa la possibilitat de contactar amb una minoria que parla una llengua en un territori definit. Crec que el Quebec és una realitat que evolucionarà, encara que cal treballar per trobar aquesta realització d'identitat que ningú ha de reprimir. Jo mateix no sé com fer-ho per tal de ser reconegut com a català. No es tracta d'un reconeixement polític, tan sols en funció d'un país, sinó d'un reconeixement cultural a través del qual hi ha un respecte mutu de les condicions de cadascú. També representa el punt de partida d'un intercanvi d'experiències comuns o diferents. Estic molt interessat a establir relacions amb el Quebec. Aquest se situa a la part oriental del Canadà, a l'igual com Catalunya es troba a la part oriental d'Espanya. És a dir, faig un viatge cap a l'occident i encara em trobo a l'orient. El Quebec representa per a mi aquesta recerca de l'afinitat elettive.

FORTUNY (1838-1874)

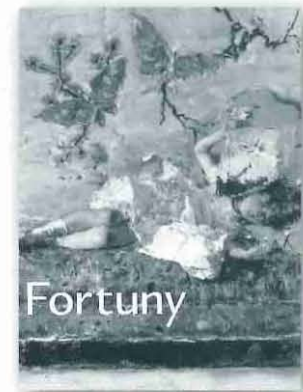
DIVERSOS AUTORS: *Fortuny (1838-1874)*. Barcelona: Museu Nacional d'Art de Catalunya, 2003, 567 p.

Qualsevol exposició temporal que vulgui treure nota en la seva valoració final cal que editi un catàleg a l'alçada de les circumstàncies –no en va, l'exposició serà efímera i el catàleg serà l'únic testimoni que en quedarà. Aquest és el cas del que s'ha publicat arran de l'exposició que sobre Marià Fortuny ha organitzat el Museu Nacional d'Art de Catalunya i que es va inaugurar el passat 17 d'octubre. La publicació que tenim a les mans és d'una factura impecable i en la qual participen algunes de les plomes amb un coneixement més profund del pintor reusenc i la seva obra, Pere Gimferrer, Jordi À. Carbonell,

Santiago Alcolea Blanch, Rosa Vives, Carles González, Montse Martí i Mercè Doñate, redactors de l'apartat titulat "Entorn de Fortuny", en el qual ens parlen del Fortuny orientalista, dels elements avantguardistes de la seva obra o de la seva influència en la pintura occidental, entre altres. Cal fer una referència especial als apartats més tècnics del catàleg que són obra de les ànimes de l'exposició, Mercè Doñate, Cristina Mendoza i Francesc M. Quílez i Corella. D'aquests apartats cal destacar la catalogació, que ens aporta una gran quantitat d'informació de les obres exposades, i el del "Taller de Fortuny", amb articles de l'esmentat Francesc M. Quílez, Carmina Admella, Núria Pedragosa i Benoît V. de Tapol, en què s'aprofundeix

en els sistemes i en els processos de treball de Fortuny, un tema molt desconegut per al públic no especialista. En definitiva, una obra que a partir d'ara serà d'obligada consulta per als amants i per als estudiosos de l'obra de l'il·lustre pintor reusenc.

MARC FERRAN

ELS ARQUITECTES DE GAUDÍ

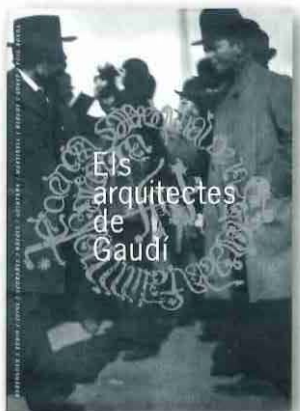
DIVERSOS AUTORS: *Els arquitectes de Gaudí* (edició a cura de David Ferrer i Josep Gómez Serrano), Barcelona: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2002, 168 p.

Aquest llibre va ser editat, a les darreries de l'Any Gaudí, com a complement de l'exposició homònima endegada pel Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya (COAC). A més dels habituals textos de presentació (a càrrec del president, Jesús Alonso, i del cap del Centre de Documentació

del COAC, David Ferrer) i de dos interessants articles introductoris ("Els primers gaudinistes. De Rafael Masó a Manuel Sayrach", de Mireia Freixa, i "Gaudí, els noucentistes i el noucentisme. Un apunt, dues propostes, dues notes", de Josep M. Rovira), s'hi publiquen deu estudis sobre la vida i l'obra de sengles arquitectes relacionats –d'una manera més o menys directa– amb Antoni Gaudí: "Francesc d'Assís Berenguer i Mestres, el fill del mestre", d'Antoni Ramon; "Joan Rubió i Bellver", de Claudi Alsina i Jaume Serrallonga; "Jujol col·laborador de Gaudí, 1904-1926", de Josep M. Jujol; "Domènec Sugrañes i Gras. Una vida a prop de Gaudí", de Josep Gómez; "Ràfols, professor i estudiós de Gaudí", de Joan Bassegoda; "Francesc de Paula Quintana i Vidal", de Jordi Faulí i Josep Gómez; "Gaudí a través de Cèsar Martinell", de Raquel Lacuesta;

"Joan Bergós, arquitecte polifacètic", de Jordi Ribera; "Isidre Puig Boada, arquitecte (1890-1987)", de Jordi Bonet, i "L'arquitecte Lluís Bonet i Garí. Aproximació a la seva obra", de Jordi Bonet i Mariona Bonet. Tots els articles inclouen retrats dels biografats i un bon nombre d'imatges de les seves principals obres (tant fotografies com dibuixos i plànols), moltes de les quals procedeixen de l'arxiu documental del mateix COAC. El llibre, que es tanca amb una bibliografia selecta de/sobre cadascun dels deu personatges estudiats, constitueix un excel·lent compendi sobre la influència gaudiniana en l'arquitectura catalana i una destacada aportació informativa sobre els arquitectes ressenyats, tres dels quals –Berenguer, Rubió i Sugrañes– eren compatriotes de Gaudí.

J. MASSÓ CARBALLIDO

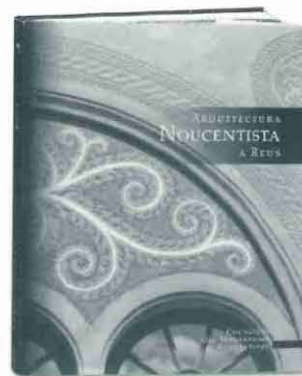

ARQUITECTURA NOUCENTISTA A REUS

JORDI MARCH, JORDI BERGADÀ, ALBERT ARNAVAT, MARÍA JESÚS MUIÑOS I JORDI TOUS: *Arquitectura noucentista a Reus* (amb fotografies de Joan Rius i Arcadi Vilella), Reus: Pragma Edicions – Ajuntament de Reus – Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, Demarcació de Tarragona, 2003, 191 p.

Tot seguint el model plantejat en el primer títol de la col·lecció "Del Modernisme al Noucentisme", dedicat a l'arquitectura modernista reusenca, en aquest segon volum (dels nou anunciats) Jordi March cataloga succintament dinou edificis d'estil noucentista existents a la nostra ciutat: la casa Gasull, el mas del Parsifal, el Centre de Lectura, el Teatre Bartrina, l'Institut de

Puericultura, les oficines de la casa Sabater, els magatzems Vilella, la casa Pellicer, l'Hotel Europa, la casa Fàbregas, el mas Plana / Villablanca, la casa Serra, el mas de Llevat, la casa Vilella, el Grup Escolar Pompeu Fabra, el Dispensari Antituberculós, l'habitatge del sotsdirector i del mossèn de l'Institut Pere Mata, la casa Marco i l'edifici de la Caixa de Pensions (de la plaça del Pintor Fortuny). Van ser dissenyats per Josep Simó (sis), Pere Domènech (tres), Domènec Sugrañes (dos), Joan Rubió (dos), Pere Caselles (dos), Lluís Domènech i Montaner (un), Enric Sagnier (un) i dos arquitectes més no identificats. Aquest catàleg, il·lustrat amb reproduccions dels plànols originals i un bon nombre de fotografies

retrospectives o actuals, es complementa amb tres interessants articles tècnics (introdutoris i de contextualització), una presentació institucional (a càrrec de l'alcalde de Reus) i un plànol general amb la situació dels edificis noucentistes. El volum inclou, així mateix, la traducció a l'espanyol, a l'anglès i al francès dels textos del llibre, un element que –sens dubte– contribuirà eficaçment a ampliar la difusió d'aquesta obra, ja imprescindible.

J. MASSÓ CARBALLIDO

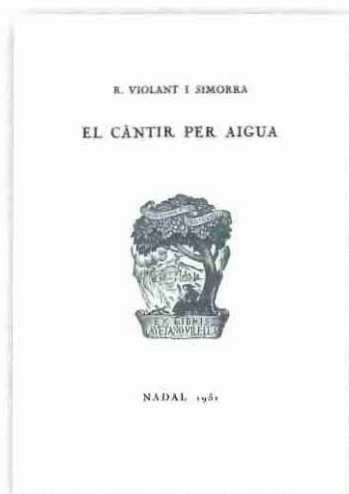
R. VIOLANT I SIMORRA: *El càntir per aigua* (facsimil de la primera edició de 1951, amb les il·lustracions originals de Ramon Noé i una introducció de Salvador Palomar), Reus: Arxiu Històric Municipal i Carrutxa, 2003, XII + 31 p.

Aquesta reedició de l'opuscle *El càntir per aigua*, fins ara intrombable, és una interessant aportació bibliogràfica a la commemoració

del centenari del naixement de l'etnògraf Ramon Violant i Simorra (Sarrocà de Bellera 1903 – Barcelona 1956), més o menys tinguda en compte en diverses localitats catalanes. El llibret, de només una trentena de pàgines i una tirada de dos-cents exemplars, va ser editat originalment com a nadal del financer Gaietà Vilella i Puig (Reus 1898 – Barcelona 1966), aleshores soci número 2 de l'Associació de Bibliòfils de Barcelona i fundador i primer president de l'Associació d'Estudis Reusencs (AER). Tal com explica Salvador Palomar en la seva àmplia i documentada introducció, Vilella era un destacat col·leccionista de càntirs i s'interessà per la monografia que l'etnògraf havia redactat –amb una metodologia gairebé arqueològica– sobre aquest modest però utilíssim atuell ceràmic (val a dir que Violant no coneixia personalment la col·lecció del reusenc i, per això, només en cita

uns quants exemplars en el prefaci de l'obra). La coneixença entre ambdós personatges va fructificar, posteriorment, en l'en-càrrec que Vilella –en nom de l'AER– va fer a Violant de redactar un compendi etnogràfic de les contrades meridionals del Pincipat. L'encàrrec, intítulat finalment *Etnografia de Reus i la seva comarca. El Camp, la Conca de Barberà, el Priorat*, és una de les obres més destacades de l'etnògraf català i va aparèixer en cinc volums, pràcticament de manera pòstuma, atès que la impressió del primer no es va enllestir fins als darrers dies de 1955 (també n'hi ha una reedició facsimil posterior, de 1990, a càrrec de l'Editorial Alta Fulla). *El càntir de l'aigua* (a l'igual de l'*Etnografia*) va ser esplèndidament il·lustrat amb dibuixos de Ramon Noé i Hierro, en negre i en bitó, perfectament reproduïts en el facsimil.

J. MASSÓ CARBALLIDO

LA RESTAURACIÓ DEL CLAUSTRE DE L'IES SALVADOR VILASECA

MISERICÒRDIA NOMEN XATRUCH TALAIA
Directora de l'IES Salvador Vilaseca de Reus

INFORMATIU MUSEUS 28

FOTO: F. X. CABRERO/IMMR.

L'edifici que actualment ocupa l'IES Salvador Vilaseca té el seu origen en un convent franciscà construït l'any 1488. Del convent original probablement només queda l'arc de mig punt amb arquivoltes que hi ha a l'entrada del claustre de l'edifici.

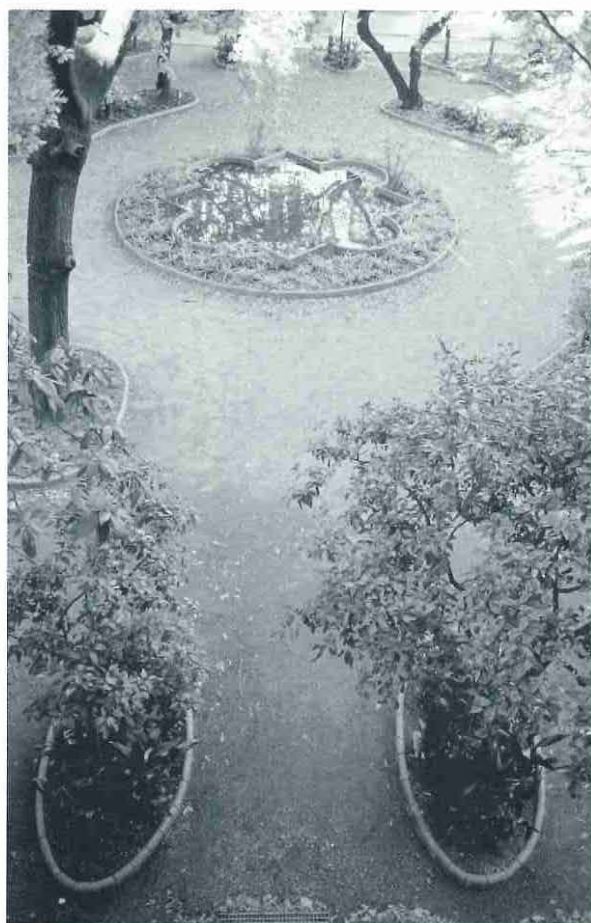
Les obres que es van fer des del 1731 fins al 1772 li van donar la configuració arquitectònica actual. El claustre, de forma classicista, és molt sobri d'acord amb la tradicional austeritat franciscana, té planta quadrada i està format per nou arcades de mig punt amb volta d'aresta a cada costat.

L'any 1923 al pati central del claustre s'hi van plantar tarongers i llimoners, i al centre es va construir un estany la forma del qual reproduïx un dibuix present en diferents elements de l'edifici.

Posteriorment es van fer uns parterres i s'hi van afegir diferents arbres, arbusts i plantes que es van agrupar segons les característiques del jardí en grups de necessitats semblants o compatibles.

L'any 1840, el municipi de Reus va aconseguir la propietat del convent. Després que el 1835 es dispersés la comunitat franciscana, l'edifici ha estat dedicat a l'ensenyament, encara que durant una època hi tingué algunes dependències l'Audiència i també l'Ajuntament.

El pas del temps i el creixement espontani de la vegetació havia provocat en els darrers anys el deteriorament del paviment i de les parets del claustre, així com la decadència del jardí. Calia una actuació per tal de millorar l'aspecte i adequar les infraestructures a les necessitats actuals.

FOTOS: F. X. CABRERO/IMMIR.

En el termini de dos anys s'ha arranjat la vorera de l'entrada principal de l'Institut i s'han restaurat el claustre, les façanes i el jardí. Tot això ha estat possible gràcies a les intervencions del Departament d'Ensenyament i de l'Ajuntament de Reus, i al conveni signat entre les dues administracions. També s'ha restaurat, per iniciativa de l'Institut i amb la col·laboració de la Diputació de Tarragona, la biblioteca i una de les aules històriques que dona al claustre. Amb tot, encara cal seguir amb la restauració d'altres espais de la planta baixa, arranjar el pati de la plaça d'Hèrcules i restaurar la portalada de pedra que antigament donava accés al convent i que actualment es troba a l'interior de l'edifici.

Totes aquestes actuacions han estat importants per tal que els alumnes de l'Institut gaudeixin d'uns espais adequats i dignes i siguin conscients del valor patrimonial i sentimental de l'edifici en què reben un ensenyament públic i de qualitat. I també és important que la ciutadania de Reus hagi recuperat un entorn que ha estat significatiu per a moltes generacions d'estudiants i testimoni de molts fets històrics. Ara es disposa d'un entorn emblemàtic apte per a concerts i activitats a l'aire lliure i com a magnífica seu per als ensenyaments d'estiu de la Universitat Rovira i Virgili.

BREUS

M L'antic retaule de l'ermita de Santa Marina de Pratdip ja es pot contemplar dins l'església parroquial de la Nativitat de Maria d'aquesta població del Baix Camp. El passat dia 24 d'octubre, al vespre, va tenir lloc l'acte de presentació d'aquesta instal·lació, una peça que pertany als fons de l'Institut Municipal de Museus de Reus i que ara es pot visitar a Pratdip gràcies al conveni de col·laboració signat entre els Ajuntaments de Reus i de Pratdip i la diòcesi de Tortosa. En l'acte hi van participar els alcaldes de Reus, Lluís Miquel Pérez, i Pratdip, Josep Maria Muntané, i el rector del poble, mossèn Carles. L'església es va quedar petita per donar cabuda al nombrós públic de Pratdip que va voler participar en aquesta presentació. Al costat del retaule, situat en una nau lateral de l'església, hi ha un plafó explicatiu sobre els orígens del retaule i com es va salvar la peça durant la guerra civil (1936).

FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

M L'artista Rufino Mesa va ser el guanyador del Premi Adquisició 2003 d'Art Contemporani, dins els Premis Reus 2003 que concedeix l'Ajuntament de Reus. L'obra guardonada, que ha passat a integrar-se en els fons de l'Institut Municipal de Museus

de Reus, és *Palabra Oscura*, que ja havia estat l'eix central d'una mostra feta a la Sala Reus durant l'any 2002.

M Amb motiu de la inauguració de l'exposició *Objectiu volar!*, instal·lada per la Fundació La Caixa a la plaça de la Llibertat, va tenir lloc el 27 de novembre al Museu d'Art i Història una conferència del coronel José Ramón Ávila i del general cap del Servei Històric i Cultural de l'Exèrcit de l'Aire. L'acte es va centrar en el centenari de l'aviació i els ponents van recórrer la història d'aquest mitjà de transport des dels seus precedents fins als nostres dies, un recorregut semblant al que podem visitar encara a l'exposició de la plaça de la Llibertat. FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

M Els Premis Reus de Fotografia 2003 es poden visitar al Museu d'Art i Història fins al dia 11 de gener. Les peces participants en la Biennal Internacional de Fotografia es poden admirar a la Sala Central i les obres del Premi Ciutat de Reus de Fotografia estan exposades a la Sala Quatre. El dia 20 de novembre passat van tenir lloc les inauguracions simultànies d'aquestes mostres, organitzades des de la Fototeca Municipal (IMMR) en col·laboració amb l'Agrupació fotogràfica de Reus.

FOTO: F. X. CABRERO / IMMR.

M El passat divendres 12 de desembre va tenir lloc una jornada d'homenatge a l'arquitecte col·laborador de Gaudí, Domènec Sugrañes i Gras, persona clau en la història de l'arquitectura de la nostra ciutat. A les cinc de la tarda es va descobrir una placa commemorativa a l'indret del carrer de les Galanes on Sugrañes havia nascut feia 125 anys, ocupat avui dia per dependències del Palau Municipal. Tot seguit, l'arquitecte reusenc Joan Figuerola va fer una conferència al Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca, en què va repassar la trajectòria personal i professional de Domènec Sugrañes. Precisament, al Museu es pot visitar des del 12 de desembre una col·lecció de mobles dissenyats per aquest arquitecte el 1909, que han estat cedits pels seus descendents i que fins fa poc es trobaven a la casa familiar de Capellades (Anoia). Domènec Sugrañes, marmessor d'Antoni Gaudí, va fer possible el 1933 la cessió de diferents dibuixos, manuscrits i documents de Gaudí, actualment exposats a la mostra *Gaudí & Reus* del MASV.

Del 9 al 12 de desembre es van fer a l'Arxiu Històric Municipal de Reus les jornades "Cultura popular, catalanisme i moviments socials", en homenatge a Cels Gomis i Mestre (Reus, 1841 - Barcelona, 1915), estudiós de la cultura popular. Paral·lelament, es va fer una exposició bibliogràfica i de documentació dels fons Cels Gomis a l'Arxiu de la plaça del Castell.

NOUS CATÀLEGS D'ART CONTEMPORANI

INFORMEU-VOS
ALS MUSEUS DE REUS

MUSEU
SALVADOR VILASECA
REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249

MUSEU
D'ART I HISTÒRIA
REUS

Plaça de la Llibertat, 13
43201 REUS
Tel. 977 344 833

AGENDA

IM Premis Reus 2003
Exposició de Fotografies. Museu d'Art i Història. Sala Central (Biennial Internacional) i Sala Quatre (Premi Ciutat de Reus). Fins al dia 11 de gener.

IM Joan Rebull, años 20 y 30
Exposició. Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía. Madrid. Inclou tres peces del fons de l'IMMR, entre elles el *Cap de càntir*. Fins al 19 de gener.

IM Marià Fortuny, 1838-1874
Exposició antològica de cent trenta-set obres de l'artista reusenc. Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. Fins al 18 de gener.

IM Aire, de Jordi Abelló
Exposició d'art contemporani. Galeria ArtLoft de Reus (carrer de Campoamor, 2). Fins al 31 de gener.

IM El Museu Martorell, 125 anys de Ciències Naturals
Exposició permanent. Museu de Geologia - Museu de Ciències Naturals. Parc de la Ciutadella, s/n. Barcelona.

IM L'art rupestre prehistòric de Rasquera
Presentació del llibre d'A. Grimal, A. Alonso, M. Bader i K. Bader, editat pel Grup Cultural Rasquera. Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca, 29 de gener, 19 h.

IM Territori
Així es titula el cicle d'exposicions programat per a aquest curs pel Centre de Lectura de Reus. La primera exposició es pot veure en aquest inici d'any i és de l'artista gallega Mercedes Rodríguez. Els comissaris del cicle són Núria Aranguren, Vanessa Hernández, Enric Llevat i Jacqueline Nin. El responsable d'exposicions del Centre de Lectura és Salvador Juanpere.

IM Visites guiades
Els Museus de Reus ofereixen aquest servei prèvia reserva al telèfon 977 34 54 18. Preus especials per a grups i centres escolars.

MUSEUS DE REUS

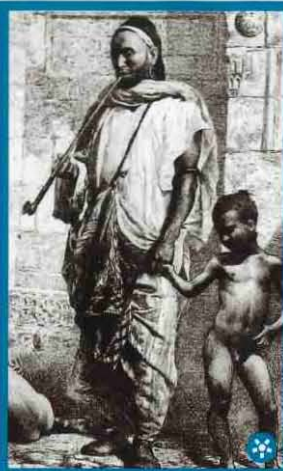
M O L T P E R D E S C O B R I R

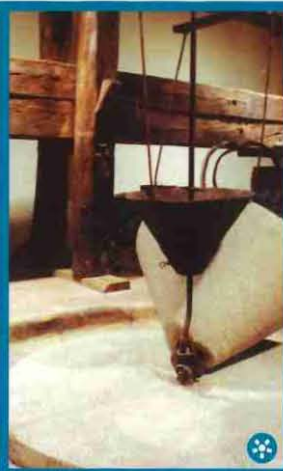
EL RETAULE DE LA PRIORAL

L'ART GÒTIC

PINTORS REUSENCES DEL SEGLE XIX

L'ELIXIR DAURAT

GAUDÍ & REUS

GAUDÍ & REUS / EL RETAULE MAJOR DE LA PRIORAL DE SANT PERE / PREHISTÒRIA I MÓN ANTIC / ELS PINTORS REUSENCES DEL SEGLE XIX, FORTUNY, TAPIRÓ, GALOFRE, HORTENSI GÜELL I ALTRES ARTISTES / L'ART GÒTIC / L'ELIXIR DAURAT

PREHISTÒRIA I MÓN ANTIC

MUSEU
D'ART I HISTÒRIA
REUS

Plaça de la Llibertat, 13
43201 REUS
Tel. 977 344 853

MUSEU
SALVADOR VILASECA
REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249

FOTOTECA
MUNICIPAL
REUS

Raval de Santa Anna, 59
43201 REUS
Tel. 977 345 418
Fax 977 345 249

SALA REUS

Exposicions
de fotografia
organitzades per la
Fototeca Municipal.

Exposicions d'art
contemporani
organitzades per
l'Àrea d'Art i
Creació.

SALA QUATRE

INSTITUT MUNICIPAL
DE MUSEUS
REUS

www.reus.net/museus/
info.museus@reus.net